

Νείλος ο Ασκητής, Άγιος: Λόγος ασκητικός (Φιλοκαλία των Ιερών Νηπτικών, α΄ τόμος)

[/ Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες / Ορθόδοξη πίστη](#)

Νείλος ο Ασκητής (Άγιος)

Επιχείρησαν πολλοί, και Εθνικοί και Ιουδαίοι, να φιλοσοφήσουν. Μόνο όμως οι μαθητές του Χριστού προσπάθησαν να μάθουν την αληθινή φιλοσοφία, γιατί, μόνο αυτοί είχαν δάσκαλο τη Σοφία (το Χριστό), που έδειξε με έργα την επιμέλεια και την εργασία της αληθινής φιλοσοφίας. Οι πρώτοι, δηλ. οι Έλληνες, σαν να έπαιζαν δράμα πάνω στη σκηνή φόρεσαν ξένο προσωπείο, έχοντας άδειο όνομα φιλοσοφίας, χωρίς να έχουν την αληθινή φιλοσοφία και επιδεικνύοντας τη φιλοσοφικότητά τους με το να φορούν τρίβωνα (τριμμένο πανωφόρι) και να έχουν γενειάδα και ραβδί.

Στην ουσία περιποιούνταν το σώμα και υπηρετούσαν τις επιθυμίες τους σαν κυρίες τους· ήταν δούλοι της κοιλιάς τους και θεωρούσαν τις σαρκικές ηδονές ως έργο της φύσεως. Υπήκοοι της οργής και ξιπασμένοι για δόξα, εφορμούσαν στα λαμπρά συμπόσια με λαιμαργία σαν σκυλάκια, χωρίς να γνωρίζουν ότι προπάντων ο φιλόσοφος πρέπει να συμπεριφέρεται σαν άνθρωπος ελεύθερος και περισσότερο να αποφεύγει να είναι δούλος των παθών, παρά δούλος αγορασμένος με χρήματα ή δούλος οικογενειακός. Γιατί το να είναι κανείς δούλος ανθρώπου ίσως δεν βλάπτει εκείνον που ζει ορθά, ενώ το να κυριεύεται κανείς από τα πάθη και να υπηρετεί τις ηδονές, προξενεί ντροπή και μεγάλη γελοιοποίηση. Υπάρχουν και μερικοί οι οποίοι ενώ αμελούν την πρακτική αρετή εντελώς, νομίζουν ότι έχουν διαλέξει τη λογική φιλοσοφία, φλυαρούν για αφηρημένα πράγματα και προσπαθούν να εξηγήσουν τα ανεξήγητα· δηλώνουν ότι

γνωρίζουν το μέγεθος του ουρανού και τις διαστάσεις του ηλίου και τις ενέργειες των αστέρων· ενίοτε επιχειρούν και να θεολογήσουν, όπου και η αλήθεια είναι ακατόρθωτη και ο στοχασμός με εικασίες είναι επικίνδυνος. Και αυτά ενώ ζουν ατιμότερα και από τους χοίρους που κυλιούνται στο βόρβορο. Είναι και μερικοί που έγιναν πρακτικοί· αυτοί έγιναν χειρότεροι από τους προηγούμενους με το να πουλήσουν τους κόπους για τις δόξες και τους επαίνους. Επειδή για τίποτε άλλο, παρά για επίδειξη και φιλοδοξία έκαναν τα περισσότερα οι ταλαίπωροι και αντάλλαζαν την τόση ταλαιπωρία με τον τιποτένιο και φτηνό έπαινο. Γιατί το να κρατούν παντοτινή σιωπή και να τρέφονται με χόρτα και φορούν τρίχινα ράκη και να ζουν μέσα στο πιθάρι, χωρίς να περιμένουν καμιά αμοιβή μετά το θάνατο, είναι πέρα από κάθε ανοησία, αφού με το τέλος της ζωής συγκαταργούνται τα βραβεία της αρετής· έθεσαν στον εαυτό τους αγώνα χωρίς στεφάνι και παντοτινή πάλη χωρίς βραβείο και παλαίστρα που μόνο ιδρώτες έχει και τίποτε περισσότερο.

Από τους Ιουδαίους πάλι όσοι τίμησαν αυτό το είδος του βίου, κι αυτοί είναι οι απόγονοι του Ιωναδάβ, όλους εκείνους που επιθυμούν να ζουν παρόμοια, τους καθοδηγούν σ' αυτό τον τρόπο ζωής. Κατοικούν πάντοτε σε σκηνές, απέχουν από κρασί και από κάθε τι που συντελεί σε μαλθακότερη ζωή· ζουν με ευτελή δίαιτα και έχουν μετρημένα τα αναγκαία του σώματος. Φροντίζουν πολύ για την ηθική κατάσταση της ψυχής και ασχολούνται με τη μελέτη και τη θεωρία. Από αυτό και ονομάζονται Εσσαίοι, όνομα που σημαίνει θεωρία. Και γενικά κατορθώνουν τον σκοπό της φιλοσοφίας, και δεν αντιβαίνει πουθενά ο τρόπος της ζωής τους στη φιλοσοφία. Αλλά τι ωφέλεια έχουν από τους αγώνες και την κοπιαστική άσκηση, αφού θανάτωσαν τον αγωνοθέτη Χριστό; Και σ' αυτούς λοιπόν χάνεται ο μισθός των κόπων, γιατί αρνήθηκαν αυτόν που απονέμει τα βραβεία και την αληθινή ζωή και γι' αυτό

απέτυχαν στην φιλοσοφία.

Γιατί, φιλοσοφία είναι ορθή τοποθέτηση του χαρακτήρα, ενωμένη με αληθινή γνώση περί του Όντος, δηλαδή Θεού. Απ' αυτή πλανήθηκαν και οι δύο, Ιουδαίοι και Έλληνες, γιατί αποποιήθηκαν την Σοφία που ήρθε από τον ουρανό και προσπάθησαν να φιλοσοφήσουν χωρίς Χριστό, που είναι ο μόνος που μας έδειξε με έργο και με λόγο την αληθινή φιλοσοφία. Πρώτος Αυτός χάραξε το δρόμο της με την καθαρή και αναμάρτητη ζωή Του και κράτησε την ψυχή Του πάντοτε ανώτερη από τα πάθη του σώματος. Τέλος την καταφρόνησε κι αυτή όταν η σωτηρία των ανθρώπων, που ο Ίδιος οικονομούσε, απαιτούσε τον θάνατό Του. Και με αυτά δίδαξε ότι εκείνος που θέλει να εξασκεί την αληθινή φιλοσοφία πρέπει να απαρνηθεί τις απολαύσεις του βίου και να νικά τους πόνους και τα πάθη, καταφρονώντας το σώμα· και ούτε τη ζωή να τη θεωρεί σαν κάτι που έχει αξία, αλλά και αυτή να τη παραδίνει με προθυμία, όταν είναι ανάγκη να την αποβάλει για χάρη της αρετής.

Αυτή την φιλοσοφία την πήραν και την εφάρμοσαν οι άγιοι Απόστολοι. Μόλις τους κάλεσε ο Χριστός απαρνήθηκαν το βίο και αφού περιφρόνησαν πατρίδα, συγγένεια και όλα τους τα υπάρχοντα, μπήκαν στον σκληρό και κοπιαστικό βίο και πέρασαν από όλες τις δυσκολίες· στενοχωρούμενοι, κακοπαθούντες, διωγμένοι, στερούμενοι από όλα, ακόμα και από ενδύματα και από αυτά τα πιο αναγκαία της ζωής· τέλος θανατώθηκαν. Μιμήθηκαν τέλεια σε όλα το Διδάσκαλο και άφησαν πρότυπο άριστης ζωής και πολιτείας.

Οι Χριστιανοί, ενώ είχαν χρέος από την εικόνα αυτή των Αποστόλων να αντιγράψουν το βίο τους, δε θέλησαν, ή δεν μπόρεσαν να τους μιμηθούν. Λίγοι μόνο μπόρεσαν να υπερπηδήσουν τις ταραχές και να φύγουν την ζάλη των

πόλεων· κι αφού βρέθηκαν έξω από τους θορύβους, προτίμησαν τον μοναχικό βίο και έκαναν ένα αποτύπωμα της αποστολικής αρετής. Προτίμησαν δηλαδή την ακτημοσύνη, παρά την απόκτηση των γηίνων, για να είναι απερίσπαστοι και την πρόχειρη τροφή από την τροφή με καρυκεύματα, για να μην επαναστατούν τα πάθη εναντίον τους, εκπληρώνοντας την ανάγκη του σώματος με ό,τι τροφή πρόχειρα τύχαινε. Αδιαφόρησαν για ενδύματα μαλακά και όχι απαραίτητα, σαν επινόηση ανθρώπινης πολυτέλειας, και φόρεσαν ακαλλώπιστη και απλή στολή για την ανάγκη του σώματος· σκέφθηκαν ότι είναι άσχετο με τη φιλοσοφία, η φροντίδα για τα ουράνια να στρέφεται σ' εκείνα που βρίσκονται χαμηλά και που τα βρίσκουν και τα θηρία πρόχειρα. Δεν γνώρισαν τον κόσμο, επειδή είχαν βγει έξω από τα ανθρώπινα πάθη. Δεν υπήρχε μεταξύ τους πλεονέκτης ή αδικούμενος από πλεονεξία των άλλων. Δεν υπήρχε μεταξύ τους κανείς να σέρνει στα δικαστήρια, ούτε κανείς να τον πηγαίνουν στα δικαστήρια, γιατί ο καθένας είχε αδέκαστο δικαστή τη συνείδησή του. Δεν ήταν ο ένας πλούσιος και ο άλλος φτωχός, ούτε ο ένας να λιώνει από την πείνα και του άλλου να σπάει η κοιλιά από την πολυφαγία· γιατί αναπλήρωνε τη φτώχεια εκείνων που είχαν ανάγκη, η μεγαλοδωρία εκείνων που είχαν περισσεύματα. Και υπήρχε μεταξύ τους ισότητα και ισονομία, γιατί ανώτεροι εξισώνονταν θεληματικά με τους κατώτερους και είχε εξοριστεί η ανισότητα από ανάμεσά τους. Ή μάλλον ούτε τότε υπήρχε ισότητα, γιατί έφερε ανισότητα η προθυμία εκείνων που φρόντιζαν και ταπεινώνονται περισσότερο, όπως κάνει τώρα η μανία εκείνων που φιλονεικούν για μεγαλύτερη δόξα. Είχε πεταχτεί έξω ο φθόνος· είχε εξοριστεί η συκοφαντία· είχε φυγαδευτεί η κενοδοξία· είχε εξοντωθεί η υπερηφάνεια· είχαν καταργηθεί όλες οι αφορμές της διχόνοιας και της διαφωνίας. Απέναντι στα ισχυρότερα πάθη ήταν σαν νεκροί και αναίσθητοι. Ούτε όνειρο φαντασίας αυτών των παθών δεν

είχαν, γιατί εξαρχής είχαν αποστραφεί και αυτή την ενθύμησή τους, και από την καθημερινή άσκηση και επιμονή είχαν φτάσει σ' αυτή την καλή συνήθεια. Και γενικά ήταν λύχνοι που φώτιζαν μέσα στο σκοτάδι και αστέρια ακίνητα που φώτιζαν τη σκοτεινή νύχτα του βίου και προβλήτες λιμένων, απρόσβλητοι αυτοί από την τρικυμία, αποδεικνύοντας σε όλους ότι είναι εύκολο να διαφεύγουν χωρίς βλάβη τις προσβολές των παθών.

Αλλά η ακριβής εκείνη ζωή και ουράνια διαγωγή, σαν εικόνα που αλλοιώνεται σιγά-σιγά όταν αντιγράφεται, από αμέλεια των αντιγραφέντων έφτασε στην τέλεια ανομοιότητα και κατάντησε τελείως διαφορετική από το πρωτότυπο. Επειδή εμείς που σταυρωθήκαμε για τον κόσμο και χωριστήκαμε από το βίο και αρνηθήκαμε ότι είμαστε άνθρωποι και αγωνιζόμαστε με την απάθεια να γίνουμε όμοιοι με τους Αγγέλους, γυρίσαμε πίσω και με βιοτικά έργα και αξιοκατηγόρητες αποκτήσεις συσκοτίζουμε την ακρίβεια εκείνων που αποκτήσαμε με την ενάρετη ζωή μας· και εκείνους που πρέπει να τιμώνται για την αρετή τους, κάνουμε να δυσφημούνται και να κακολογούνται με την απροσεξία μας. Την λαβή του αλετριού την κρατάμε, με το να φορούμε το σεμνό σχήμα, δεν είμαστε όμως κατάλληλοι για την Βασιλεία των Ουρανών, γιατί στραφήκαμε πίσω και είμαστε με μεγάλη επιμέλεια προσηλωμένοι σ' εκείνα που έχουμε χρέος να λησμονήσουμε. Δεν φροντίζουμε για την ανέξοδη και πρόχειρη ζωή, ούτε θεωρούμε την ησυχία χρήσιμη για να απαλλαγούμε από τους παλιούς μολυσμούς μας της αμαρτίας, αλλά προτιμούμε ένα πλήθος πραγμάτων που είναι ανώφελο στον πραγματικό σκοπό μας· και η επιθυμία της ύλης νίκησε τις σωτήριες συμβουλές. Ο Κύριος διατάζει να απομακρυνόμαστε τελείως από την φροντίδα των επιγείων και να ζητούμε μονάχα την Βασιλεία των Ουρανών. Εμείς φροντίζοντας να βαδίζουμε τον αντίθετο δρόμο, δεν λογαριάσαμε τις εντολές του Χριστού. Και αφού

απομακρυνθήκαμε από εκείνη την φροντίδα, βάλαμε τις ελπίδες μας στα δικά μας χέρια. Εκείνος λέει: «Παρατηρήστε τα πουλιά στον ουρανό, ούτε σπείρουν, ούτε θερίζουν, ούτε μαζεύουν τρόφιμα σε αποθήκες και ο ουράνιος Πατέρας σας τα τρέφει. Και πάλι παρατηρήστε τα άνθη πως φυτρώνουν μόνα τους στο χωράφι· δεν κοπιάζουν, ούτε γνέθουν». Επίσης εμπόδισε του Αποστόλους να φέρουν σακκούλι και πορτοφόλι και ραβδί, όταν τους έστειλε για ευεργεσία των ψυχών των ανθρώπων, ώστε να ακολουθούν μόνο την αληθέστατη υπόσχεση που τους έδωσε λέγοντας: «Ο εργάτης έχει δικαίωμα να παίρνει την τροφή του». Γιατί γνώριζε ο Κύριος ότι η υπόσχεσή Του είναι βεβαιότερη από την δική μας φροντίδα.

Εμείς όμως, όση γη μπορούμε να αποκτήσουμε, δεν την αφήνομε· και αγοράζομε κοπάδια προβάτων και βόδια να οργώνουν τη γη, ζηλευτά για το σχήμα και το μέγεθός τους, και όνους καλοθρεμμένους· τα πρόβατα για να μας προμηθεύουν άφθονο μαλλί για τις ανάγκες μας, ενώ τα βόδια να μας υπηρετούν στην καλλιέργεια της γης και να δίνουν τροφή σ' εμάς και χόρτο στον εαυτό τους και στα άλλα ζώα, και τα υποζύγια να μεταφέρουν από άλλες χώρες εκείνα που λείπουν από τη δική μας, για να έχομε καρυκεύματα για την τροφή μας και να αυξάνουν για μας τον απολαυστικό βίο. Εκτός από αυτό, από τις τέχνες προτιμούμε τις πλουσιότερες που δε δίνουν διόλου καιρό να θυμόμαστε το Θεό, αλλά τραβούν σ' αυτές όλη την επιμέλεια και έτσι-όπως φαίνεται-κατηγορούμε τον κηδεμόνα (Θεό), ως ασθενή, ή τον εαυτό μας για την πρωτυτερινή μας ομολογία. Γιατί και αν δεν το ομολογούμε αυτό με τα λόγια, μας ελέγχουν τα πράγματα, με το να χαιρόμαστε με τον τρόπο ζωής των κοσμικών, όταν κάνομε τα ίδια μ' εκείνους και κατατριβόμαστε περισσότερο με τις σωματικές δραστηριότητες.

Έτσι οι πολλοί νομίζουν ότι η ευσέβεια είναι πηγή υλικού

πλουτισμού, και ότι για τίποτε άλλο δε διάγομε τον άλλοτε αμέριμνο και ήσυχο βίο, παρά για να αποφύγομε με την πλαστή θεοσέβεια τις κοπιαστικές εργασίες και να έχομε ευκαιρία να απολαμβάνομε ανεμπόδιστα εκείνα που μας φαίνονται καλά. Καυχιόμαστε με πολλή αλαζονεία και αδιαντροπιά κατά των αφελεστέρων, και κάποτε και κατά των ανωτέρων, νομίζοντας ότι ο ενάρετος βίος είναι υπόθεση τυραννίας και όχι ταπεινώσεως και επιείκειας. Γι' αυτό και εκείνοι οι οποίοι έπρεπε να μας σέβονται, μας βλέπουν σαν τυχαίο όχλο. Ανακατωνόμαστε μάλιστα στις αγορές με κάθε είδους ανθρώπους μη έχοντας τίποτε εξαιρετικό-όπως έπρεπε- από τους άλλους, αλλά μόνο από το σήμα και όχι από τη ζωή θέλομε να γνωριζόμαστε. Και ενώ αποφεύγομε τους κόπους της αρετής, επιθυμούμε με μανία τη δόξα για τους ασκητικούς κόπους και παρουσιάζομε το ψεύδος σαν αλήθεια.

Ντύνεται κάποιος σήμερα το σεμνό σχήμα των μοναχών και χωρίς ακόμα να ξεπλύνει τους μολυσμούς της ψυχής ή να σβήσει από τον νου του τα χαραγμένα σημάδια των παλιών αμαρτημάτων του, ενώ ασελγαίνει ακόμη με τις φανταστικές εικόνες των ανομημάτων, χωρίς ακόμη να καταρτίσει το χαρακτήρα του σύμφωνα με τη μοναχική υπόσχεση, ούτε να γνωρίσει ποιος είναι ο σκοπός της κατά Θεόν φιλοσοφίας, παίρνει αμέσως υψηλό φαρισαϊκό φρόνημα και έχει μεγάλη ιδέα για τον εαυτό του, επειδή έγινε μοναχός. Και περιφέρεται δείχνοντας εργαλεία, των οποίων την τέχνη δεν έχει μάθει. Και υπόσχεται με το φαινόμενο σχήμα του ότι κατέχει επιστήμη, την οποία ούτε με την άκρη των χειλιών δεν γεύθηκε. Και είναι σκόπελος αντί λιμάνι, και αντί ναός, είναι τάφος ασβεστωμένος, και αντί πρόβατο, λύκος καταστρεπτικός για εκείνους που δελεάζονται απ' αυτόν.

Όταν οι τέτοιοι δραπετεύσουν από τα μοναστήρια, επειδή δεν υποφέρουν την αυστηρότητα της μοναχικής ζωής,

γλεντοκοπάνε στις πόλεις· τότε λοιπόν, από την ανάγκη της πείνας, περιφέρουν την εξωτερική μορφή της ευσέβειας σαν δόλωμα και όλα τα υπομένουν για την ανάγκη να φάνε, γιατί τίποτε άλλο δεν είναι πιο βιαστικό και πειστικό από την πείνα, η οποία εφευρίσκει διάφορα τεχνάσματα για εκείνους που πιέζονται απ' αυτή και μάλιστα όταν συνυπάρχει η αργία. Τότε η σκέψη προχωρεί μελετημένα και με περισσότερη πανουργία. Προσφέρουν λοιπόν το σεβασμό τους στις πόρτες των πλουσίων, όχι λιγότερο από τους παράσιτους κόλακες. Στις αγορές τρέχουν δουλικά μπροστά τους και παραμερίζουν όσους τους πλησιάζουν. Σπρώχνουν όλους, για να περάσουν εύκολα οι πλούσιοι· και αυτά όλα για να τους κάνουν τραπέζι, γιατί δεν έχουν μάθει να τιμωρούν την ηδονή από τα νόστιμα φαγητά, ούτε θέλησαν σαν τον Μωυσή να φέρουν πάσσαλο στη ζώνη τους για να σκάβουν και να σκεπάζουν την ακαθαρσία τους. Γιατί αν είχαν αυτό το πάσσαλο, θα γνώριζαν ότι κανόνας κάθε ηδονής φαγητών είναι η πείνα και ότι η πρόχειρη τροφή που ικανοποιεί την ανάγκη του σώματος σκεπάζει τις ασχήμιες της άκαιρης επιθυμίας.

Γι' αυτό, το όνομα του Θεού βλασφημείται κι ο περιπόθητος μοναχικός βίος έγινε σιχαμερός και η αρετή εκείνων που πράγματι ζουν ενάρετα θεωρείται απάτη. Και επιβαρύνονται οι πόλεις από τέτοιους μοναχούς, που περιέρχονται σ' αυτές μάταια, κι ενοχλούνται εκείνοι που μένουν στα σπίτια τους, κι αηδιάζουν και να τους βλέπουν ακόμα να παραμένουν μπροστά στις πόρτες αδιάντροπα και από τους ζητιάνους. Πολλοί που έγιναν δεκτοί σε σπίτια, αφού υποκρίθηκαν ευλάβεια και έκρυσαν κάτω από το ψεύτικο πρόσωπο της υποκρίσεως τον κακούργο σκοπό τους, ύστερα έκλεψαν εκείνους που τους φιλοξένησαν, ώστε να διασπείρουν παντού την κατηγορία κατά του μοναχικού βίου. Αυτοί λοιπόν που κάποτε δίδασκαν τη σωφροσύνη, διώχνονται από τις πόλεις σαν επικίνδunami και σαν μολυσμένοι, όχι λιγότερο παρά αν ήταν λεπροί. Και θα

προτιμούσε κανείς να εμπιστευτεί ληστές και κλέφτες παρά μοναχούς, σκεπτόμενος ότι ευκολότερα μπορεί να προφυλαχτεί από την φανερή κακουργία παρά από την ενέδρα της υποκριτικής αξιοπιστίας.

Οι τέτοιοι μοναχοί ούτε καν άρχισαν να σέβονται το Θεό, ούτε γνωρίζουν το κέρδος της ησυχίας, αλλά από κάποια ανάγκη ίσως έγιναν μοναχοί χωρίς να το σκεφθούν, θεωρώντας βιοποριστικό επάγγελμα τον μοναχισμό. Και νομίζω θα ήταν πιο αξιοσέβαστη η επιχείρησή τους, αν δεν γύριζαν σε όλες τις πόρτες, αλλά να πρόβαλαν το σχήμα τους κίνητρο ευσπλαχνίας για μεγαλύτερο κέρδος και για καταβολή της αναγκαίας για τις σωματικές ανάγκες φορολογίας. Είναι άδηλο αν η χαύνωση όσων ζούμε με τρυφή δημιούργησε τις άμετρες επιθυμίες και είναι δύσκολο να θεραπεύσει κανείς όσους έχουν ανίατη ασθένεια. Πώς να εξηγήσει κανείς τη χρησιμότητα της υγείας σε κείνους που δεν ήταν ποτέ υγιείς, αλλά από τα σπάργανα ακόμη ανατράφηκαν με τη φθίση; Και το νομίζουν αυτό ατύχημα της φύσεως, γιατί το έχουν συνηθίσει και σκέφτονται ότι δεν είναι καθόλου αφύσικο αυτό. Έτσι είναι περιττός κάθε λόγος για διόρθωση, όταν η επιμέλεια αυτών που θα τον ακούσουν έκλινε προς το χειρότερο και είναι αντίθετη στη συμβουλή. Και μάλιστα όταν η ελπίδα του κέρδους τρέφει την επιθυμία, το πάθος φράζει τελείως την ακοή προς τις συμβουλές για σωφρονισμό, ώστε αυτές να μη βρίσκουν είσοδο, αφού η διάνοια έχει στραφεί προς την επιθυμία του κέρδους ακόμη και αν αυτό προξενεί ντροπή.

Εμείς όμως αγαπητοί, οι οποίοι για τον πόθο της αρετής νομίζομε ότι αρνηθήκαμε το βίο και τις κοσμικές επιθυμίες και υποσχεθήκαμε να ακολουθούμε το Χριστό, γιατί πάλι ανακατευόμαστε με τις απασχολήσεις του βίου και κτίζομε κακώς εκείνα τα οποία καλώς κατεδαφίσαμε πρωτύτερα; Γιατί συμμετέχομε στην κακή γνώμη εκείνων που δεν ζουν όπως

πρέπει το μοναχισμό και ανάβομε τις ορέξεις των ασθενέστερων με την φροντίδα μας για τα μάτια; Γίναμε για τους απλούστερους υπόδειγμα πλεονεξίας. Από τον Κύριο έχομε εντολή να φροντίζομε για κείνους που μπορούν να γλυστρήσουν εύκολα και όχι να τους ερεθίζομε, και να βάζομε πρώτο όχι εκείνο που μας αρέσει, αλλά εκείνο που είναι ωφέλιμο σ' αυτούς μήπως αλλιώς ακολουθώντας τις αδιάκριτες ορμές μας, κάνομε τους απλούστερους να σκοντάψουν και γίνομε γι' αυτούς υπόδειγμα αγάπης για τα γήινα. Γιατί έχομε για μεγάλο πράγμα την ύλη, την οποία έχομε διδαχτεί να καταφρονούμε, και είμαστε προσηλωμένοι στα χρήματα και στα κτήματα, και διαμοιράζομε τον νου μας σε πολλές και ανώφελες φροντίδες; Η απασχόλησή μας μ' αυτές μας απομακρύνει από την επιμέλεια των θείων και μας κάνει να παραμελούμε την ψυχή μας, επίσης οδηγεί σε μεγάλο βάραθρο εκείνους που είναι προσκολλημένοι στα βιοτικά πράγματα και νομίζουν ότι είναι λαμπρή και ανώτατη ευτυχία η απόλαυση του πλούτου, όταν βλέπουν αυτούς που υπόσχονται να φιλοσοφούν και που καυχιούνται ότι είναι ανώτεροι των ηδονών, να φροντίζουν για τα κοσμικά περισσότερο από ό,τι εκείνοι. Κανένα άλλο πράγμα δεν οδηγεί αναπόφευκτα στην κόλαση, όσο το να κάνει κανείς και άλλους μιμητές των αμαρτιών του, γιατί η απώλεια εκείνων που μιμήθηκαν γίνεται προσθήκη τιμωρίας σ' εκείνον που δίδαξε το κακό. Και σ' εκείνους που δεν απέφυγαν τι μίμηση των αισχρών, δεν θα είναι μικρή η καταδίκη, γιατί έγιναν και αυτοί δάσκαλοι κακών. Εκείνοι όμως που σκέφθηκαν ορθά, απέφυγαν με σωφροσύνη τη μίμηση του κακού κρίνοντας ότι αυτή είναι επονείδιστη.

Γι' αυτό κανείς να μην αποστρέφεται τα λεγόμενα. Ή διορθώστε όσα γίνονται κακώς εξαιτίας της αδιαφορίας των πολλών και ντροπιάζουν το μοναχικό όνομα, ή παρατήστε και το όνομα. Αν πρόκειται να φιλοσοφήσετε κατά Θεόν, είναι

περιττά τα κτήματα, γιατί η κατά Θεόν φιλοσοφία απαιτεί αποξένωση και απ' αυτό το σώμα για χάρη της καθαρότητας της ψυχής. Αν μερικοί φροντίζουν πολύ να αποκτήσουν υλικά αγαθά και να απολαμβάνουν τις απολαύσεις του βίου, γιατί υπερηφανεύονται για φιλοσοφία με τα λόγια, αφού με τα έργα την αρνούνται και διαπράττουν πράξεις ξένες στο μοναχικό σχήμα, καλυμμένοι με σεμνές ονομασίες;

Έπειτα δεν είναι ντροπή να κατηγορούμαστε από τους υποδεεστέρους, τους οποίους ονομάζουμε κοσμικούς, για παράβαση των εντολών του Σωτήρα μας και να διδασκόμαστε τις εντολές που παραβαίνομε από εκείνους που έπρεπε να μαθαίνουν από εμάς; Όταν φιλονικούμε και μας λένε οι κοσμικοί: «Ο δούλος του Κυρίου δεν πρέπει να φιλονικεί, αλλά να είναι ήπιος σε όλους», και όταν φιλονικούμε για χρήματα ή κτήματα και μας λένε: «Όποιος θέλει να πάρει το πουκάμισό σου, άφησέ τον να σου πάρει και το επανωφόρι», τι άλλο κάνουν, παρά μας περιπαίζουν, μας διακωμωδούν και μας χλευάζουν για την αντίθεση της διαγωγής μας προς το σχήμα του μοναχού; Γιατί κατ' ανάγκη θα αγωνιζόμαστε όταν διεκδικούμε κτήματα και θα κάνομε όσα χρειάζεται η επίβλεψή τους: έβγαλε κάποιος το σύνορο του αμπελιού και το τοποθέτησε στο δικό του, άλλος άφησε ελεύθερο και μας έκανε ζημιά, άλλος αποτράβηξε το νερό που πότιζε τον κήπο μας. Πρέπει λοιπόν να λυσσάξομε και να γίνομε χειρότεροι από τους τρελούς, μαλώνοντας για καθένα από αυτά, και να προσηλώσομε στα δικαστήρια το νου μας, ο οποίος οφείλει να ασχολείται με τη θεωρία των όντων και να μεταβάλομε τη θεωρητική του δύναμη σε πραγματική πανουργία ώστε να επιτύχομε την αφθονία εκείνων που σε τίποτε δεν μας χρησιμεύουν.

Γιατί θέλομε να οικειοποιηθούμε τα ξένα και κατασκευάζομε για τους εαυτούς μας βαριά τα δεσμά της ύλης και δεν ακούμε

εκείνον που ελεεινολογεί τους τέτοιους ανθρώπους; Γιατί λέει ο προφήτης: «Αλλοίμονο σ' εκείνον που μαζεύει αυτά που δεν του ανήκουν και βαραίνει πολύ τον κλοιό του». Αν είναι ελαφροί οι διώκτες μας, όπως λέει ο προφήτης: «Έγιναν ελαφροί εκείνοι που σας καταδιώκουν πιο πολύ από τους αετούς του ουρανού», ενώ εμείς επιβαρύνουμε τους εαυτούς μας με κοσμικά πράγματα, είναι φανερό ότι θα βαδίζουμε το δρόμο πιο αργά, και εύκολα θα μας προφτάσουν οι εχθροί, τους οποίους ο Παύλος μας δίδαξε να αποφεύγομε λέγοντας: «φεύγετε την πλεονεξία». Ακόμη και οι ευκίνητοι που τρέχουν για το βραβείο, αν δεν βάλουν τα δυνατά τους, δεν φτάνουν στο τέρμα, γιατί οι εχθροί τρέχουν πιο γρήγορα.

Μεγάλο εμπόδιο σ' εκείνους που βιάζονται για την αρετή είναι η εμπαθής κλίση προς τα κοσμικά πράγματα, η οποία πολλές φορές φέρνει καταστροφή και στην ψυχή και στο σώμα. Τι ήταν αυτό που οδήγησε στην καταστροφή τον Ναβουθέ τον Ισραηλίτη; Δεν καταστράφηκε εξαιτίας του αμπελιού του από φθόνο του γείτονά του Αχαάβ; Τι έκανε τις δυόμιση φυλές να μείνουν έξω από τη γη της επαγγελίας, παρά το πλήθος των κτηνών; Τι χώρισε τον Λώτ από τον Αβραάμ; Δεν ήταν το πλήθος των κοπαδιών, που κίνησαν τους ποιμένες σε συνεχείς φιλονεικίες και τους χώρισαν τελείως;

Αν λοιπόν τα κτήματα και σε φθόνο ερεθίζουν, και αποκλείουν από τα σπουδαιότερα εκείνους που τα έχουν, και τη συγγένεια την κόβουν, και τους φίλους τους κάνουν εχθρούς, και προς τη μέλλουσα ζωή κανένα κοινό δεν έχουν, και για τη σωματική ζωή σε τίποτα το σπουδαίο δεν χρησιμεύουν, γιατί απομακρυνόμαστε από την υπηρεσία του Θεού και κυριευόμαστε από την ματαιότητα; Μήπως εμείς είμαστε εκείνοι που κατορθώνουμε, ό,τι χρειαζόμαστε για τη ζωή μας; Ο Θεός είναι που την οικονομεί. Η ανθρώπινη επιμέλεια, αν δεν έχει και τη βοήθεια του Θεού, κατ' ανάγκην αποτυγχάνει στο σκοπό της»· η οικονομία όμως του Θεού και χωρίς τη

συνεργασία του ανθρώπου τέλεια παρέχει τα αγαθά. Τι ωφέλησε η επιμέλεια εκείνους, στους οποίους έλεγε ο Θεός: «Σπείρατε πολλά και μαζέψατε λίγα, και τα φύσηξα και έφυγαν από τα χέρια σας»; Αλλά και τι έλειψε από τα αναγκαία σ' εκείνους που έζησαν ενάρετα, χωρίς να φροντίσουν διόλου γι' αυτά; Δεν τρεφόταν οι Ισραηλίτες στην έρημο σαράντα χρόνια χωρίς να καλλιεργούν τη γη; Και δεν έλαβαν ανάγκη από τροφή, αλλά η θάλασσα έβγαζε παράδοξη τροφή τα ορτύκια και ο ουρανός έβρεχε ασυνήθιστη και παράξενη τροφή, το μάννα. Επίσης, βράχος ξερός και χωρίς καμία υγρασία ράγισε και έβγαζε άφθονο νερό, ενώ τα ρούχα και τα παπούτσια τους υπηρετούσαν όλο τον καιρό χωρίς να παλιώνουν. Με ποια καλλιέργεια της γης τρεφόταν ο Ηλίας στο χείμαρρο; Δεν του έφερναν τα κοράκια τροφή; Και όταν πήγε στα Σάρεφθα, μια φτωχή χήρα δεν του έδωσε ψωμί, αφού το πήρε από το στόμα των παιδιών της, για να φανερωθεί ότι η αρετή είναι προτιμότερη και από τα μητρικά σπλάχνα;

Αυτά είναι παράδοξα, αλλά και εύλογα και πρέποντα· γιατί είναι δυνατό και χωρίς τροφή να ζήσει κανείς, όταν θέλει ο Θεός. Πως η Ηλίας βιάδιζε σαράντα ημέρες με τη δύναμη ενός φαγητού που έφαγε; Και πως ο Μωυσής πέρασε ογδόντα ημέρες πάνω στο όρος επικοινωνώντας με το Θεό χωρίς να φάει ανθρώπινη τροφή; Ύστερα από σαράντα ημέρες κατέβηκε από το όρος και επειδή θύμωσε που οι Ισραηλίτες είχαν κάνει ένα είδωλο μόσχου, έσπασε τις πλάκες του νόμου»· ανέβηκε κατόπιν στο όρος όπου έμεινε άλλες σαράντα ημέρες και αφού πήρε από το Θεό δεύτερες πλάκες, κατέβηκε στο λαό. Ποια ανθρώπινη σκέψη μπορεί να εξηγήσει αυτό το θαύμα; Πως η ρευστή ανθρώπινη φύση βάσταξε να κινείται τόσο καιρό, χωρίς να αναπληρώνεται η δύναμη που ξοδευόταν κάθε μέρα; Λύνει αυτή την απορία ο θείος λόγος που λέει: «Ο άνθρωπος δε θα ζήσει μόνο με ψωμί, αλλά με κάθε λόγο που βγαίνει από το στόμα του Θεού».

Γιατί λοιπόν την ουράνια ζωή την κατεβάζομε στη γη και βουλιάζομε στις υλικές ταλαιπωρίες; Και ντυνόμαστε κόπρο εμείς που άλλοτε φορούσαμε πορφύρα, όπως έλεγε θρηνώντας ο Ιερεμίας για μερικούς. Γιατί όταν αναπαυόμαστε επάνω σε λαμπρές και φλογερές σκέψεις, ντυνόμαστε με πορφύρα· και όταν αφήσομε την κατάσταση αυτή και ασχολούμαστε με τα γήινα τότε ντυνόμαστε με κόπρο. Γιατί αφήσαμε την ελπίδα προς το Θεό και στηριζόμαστε στη δύναμή μας, και την πρόνοια του Κυρίου την αποδίδομε στα δικά μας χέρια; Αυτό, δηλ. το να βάλει το χέρι του στο στόμα και να τα φιλήσει, ο Ιώβ καταράστηκε να του καταλογισθεί ως μεγάλη αμαρτία. Εμείς όμως δεν φοβόμαστε να το κάνομε. Γιατί συνηθίζουν πολλοί να φιλούν τα χέρια τους λέγοντας ότι από αυτά έχουν την ευπορία τους. Γι' αυτούς κάνει υπαινιγμό ο Μωσαϊκός Νόμος και λέει: «Όποιος βαδίζει με τα χέρια είναι ακάθαρτος· και όποιος βαδίζει διαπαντός με τα τέσσερα, είναι ακάθαρτος». Βαδίζει με

τα χέρια εκείνος που βασίζεται στα χέρια και σ' αυτά έχει όλη την ελπίδα του. Βαδίζει στα τέσσερα εκείνος που έχει την πεποίθησή του ότι στα αισθητά πράγματα και διαρκώς σ' αυτά στρέφει το νου του. Και πολλά πόδια έχει εκείνος που τριγυρίζει στενά γύρω από τα σωματικά. Γι' αυτό και ο σοφός συγγραφέας των Παροιμιών ούτε δύο πόδια δε θέλει να έχει ο τέλειος, αλλά ένα και αυτό σπάνια να κινείται στα σωματικά πράγματα, γιατί λέει: «Σπάνια να βάζεις το πόδι σου στο σπίτι του φίλου σου, μήπως χορτάσει και σε μισήσει». Αν εκείνος που σπάνια ενοχλεί το Χριστό για τις ανάγκες του σώματος (αυτός είναι ο σκοπός των φίλων αυτού του είδους- όπως έλεγε στους μαθητές Του ο Σωτήρας: «Εσείς είστε φίλοι μου»), γίνεται μισητός αν το κάνει αυτό συχνότερα, τι άραγε θα πάθει και πως δε θα είναι σιχαμερός εκείνος που διαρκώς απασχολείται με τις ανάγκες του και δε σηκώνεται ποτέ προς την όρθια ζωή, αφού δεν έχει σκέλη ώστε να πηδά πάνω από τη γη;

Τα σκέλη όταν είναι ενωμένα δέχονται όλο τον όγκο του σώματος και όταν λίγο προσεγγίσουν τη γη κάνουν αμέσως το σώμα να αναπηδάει ψηλά. Έτσι ο λογισμός που διακρίνει τα πράγματα της φύσεως, αφού λίγο ταπεινωθεί για την ανάγκη του σώματος, γρήγορα πάλι σηκώνει ψηλά ελαφρό το φρόνημα, χωρίς καθόλου να σηκώνει μαζί και τους χοϊκούς λογισμούς. Και το να έχουν ορθά τα σκέλη ανήκει σ' εκείνους που δεν επιδιώκουν συνεχώς τις απολαύσεις και δεν είναι χαμηλά, ανήκει όμως και στις άγιες αγγελικές δυνάμεις, γιατί δεν έχουν διόλου ανάγκη από τα σωματικά ούτε από τη συγκατάθεση προς αυτά. Αυτό φανερώνοντας ο μέγας Ιεζεκιήλ, έλεγε: «Ήταν ορθά τα σκέλη τους και τα πόδια τους φτερωτά». Μ' αυτό δηλώνει το αμετακίνητο της προαιρέσεως και την ταχυκινησία των αγίων δυνάμεων προς τα νοητά. Όσο για τους ανθρώπους, φτάνει να έχουν σκέλη που λυγίζουν, και άλλοτε να χρησιμεύουν στις ανάγκες του σώματος και άλλοτε στις

υψηλές ενασχολήσεις της ψυχής. Και η ψυχή, για τη συγγένεια με τις ουράνιες δυνάμεις να καταγίνεται με τα ουράνια μαζί με εκείνες, για τη συγγένεια με το σώμα να στρέφει τόσο τη φροντίδα της στη γη, όσο απαιτεί η ανάγκη. Να σύρεται όμως διαρκώς σε ετοιμασίες για απολαύσεις, είναι πράγματι ακάθαρτο και δεν αρμόζει σε άνθρωπο που έχει πείρα λογικής γνώσεως. Όπως είδαμε, ο Νόμος ονόμασε ακάθαρτο όχι εκείνον που απλώς βαδίζει με τα τέσσερα, αλλά εκείνον που διαπαντός βαδίζει με τα τέσσερα, γιατί έδωσε καιρό σ' εκείνους που βρίσκονται στο σώμα να κατεβαίνουν πρόσκαιρα για την ανάγκη του σώματος.

Γιατί και ο Ιωνάθαν, πολεμώντας με τον Ναάς τον Αμμανίτη, νίκησε αφού περπάτησε με τα τέσσερα, επειδή έτσι υπηρέτησε μόνο την ανάγκη της φύσεως. Γιατί έπρεπε εκείνος που πολεμά με το φίδι που σέρνεται με το στήθος- έτσι ερμηνεύεται το Ναάς- να εξομοιωθεί πρόσκαιρα μ' εκείνο βαδίζοντας με τα τέσσερα. Και κατόπιν, αφού σηκώθηκε στο φυσιολογικό του, τον έκανε υποχείριο με μεγάλη ευκολία. Αλλά και η ιστορία του Ιεβοσθέ δεν μας διδάσκει να μην είμαστε προσηλωμένοι στα σωματικά, ούτε να εμπιστευόμαστε στην αίσθηση τη φρούρησή μας; Ο Ιεβοσθέ λοιπόν ήταν βασιλιάς και αναπαυόταν στο δωμάτιό του και την φύλαξή του την ανέθεσε σε γυναίκα θυρωρό. Όταν έφτασαν οι άνδρες του Ριχάβ και βρήκαν τη γυναίκα να καθαρίζει σιτάρι και να νυστάζει, μπήκαν κρυφά και σκότωσαν τον Ιεβοσθέ, ο οποίος επίσης κοιμόταν. Έτσι όλα πέφτουν στον ύπνο, και ο νους και η ψυχή και η αίσθηση, όταν επικρατούν τα σωματικά. Γιατί το να καθαρίζει ο θυρωρός σιτάρι φανερώνει την απασχόληση της διάνοιας στα σωματικά, ώστε να φροντίζει γι'αυτά με επιμέλεια και όχι σαν να είναι πάρεργο. Και από τη διήγηση είναι φανερό ότι το γεγονός αυτό δεν το εννοεί η Γραφή κατά γράμμα. Γιατί αλλιώς, πως ένας βασιλιάς είχε γυναίκα θυρωρό μόνο, ενώ θα έπρεπε να φρουρείται από πλήθος στρατιωτών

και να έχει γύρω του όλη την ακολουθία που αρμόζει στο αξίωμά του; Ή, πως ήταν τόσο φτωχός, ώστε η θυρωρός του να καθαρίζει σιτάρι; Αλλά πολλές φορές με την ιστορία αναμιγνύεται το παράλογο, για χάρη της αλήθειας εκείνων που κρύβονται κάτω απ' αυτήν. Έτσι ο νους του κάθε ανθρώπου, σαν βασιλιάς, μένει κάπου μέσα του και έχει θυρωρό των αισθήσεων τη διάνοια, η οποία όταν παραδώσει τον εαυτό της στα σωματικά- σωματικό είναι και το καθάρισμα του σιταριού-, εύκολα τότε οι εχθροί μπαίνουν κρυφά και θανατώνουν το νου. Γι' αυτό ο μέγας Αβραάμ δεν εμπιστεύθηκε τη φύλαξη της θύρας σε γυναίκα, επειδή ήξερε ότι εύκολα απατάται η αίσθηση και ότι όταν αυτή ευχαριστείται από τη θέα των αισθητών, διχάζει το νου και τον πείθει να μετάσχει και αυτός στα τερπνά, ακόμη και αν η συμμετοχή είναι καθαρά επικίνδυνη. Αλλά κάθησε αυτός ο ίδιος. Και στα θεία νοήματα είχε ανοικτή την είσοδο, την είχε όμως κλειστή στις κοσμικές φροντίδες.

Τι κερδίζουμε στη ζωή μας από την ματαιοπονία για τα υλικά; Κάθε κόπος του ανθρώπου δεν πηγαίνει στο στόμα του, καθώς λέει ο Εκκλησιαστής; Τροφές και σκεπάσματα, κατά τον Απόστολο, είναι αρκετά για την συντήρηση της ταλαίπωρης σάρκας. Γιατί λοιπόν κάνομε έργα χωρίς τέλος και κοπιάζομε στον αέρα, όπως λέει ο Σολομών και εξαιτίας της φροντίδας για τα γήινα εμποδίζομε την ψυχή από την απόλαυση των θείων αγαθών και περιποιούμαστε και περιθάλλομε τη σάρκα παραπάνω από όσο πρέπει; Μ' αυτό τον τρόπο την τρέφομε και την κάνομε εχθρό που μας πολεμά από πολύ κοντά, ώστε όχι μόνο αμφίβολη γι' αυτήν να μην είναι η μάχη, αλλά και να αγωνίζεται ρωμαλέα και από πλεονεκτική θέση κατά της ψυχής και να αποβλέπει σε τιμές και στεφάνια. Ποια είναι η ανάγκη του σώματος, ώστε με την πρόφασή της επεκτείνομε την επιθυμία χωρίς τέλος; Πάντως τίποτε άλλο, από ψωμί και νερό. Ύστερα οι πηγές δεν δίνουν άφθονο το νερό, και το ψωμί δεν μπορεί κανείς εύκολα να το προμηθευτεί όταν έχει χέρια; Και

μπορούμε να έχουμε τέτοια εργασία, που να εκπληρώνεται η ανάγκη του σώματος με λίγο ή καθόλου περισπασμό. Αλλά μήπως το ένδυμα έχει μεγάλη φροντίδα; Ούτε αυτό, αν δεν αποβλέπομε στη μωρία του συρμού, αλλά μόνο στην ανάγκη. Ποιά αραχνοϋφαντα ενδύματα, ποια λινά ή βαμμένα με πορφύρα ή μεταξωτά φόρεσε ο πρώτος άνθρωπος; Δεν τους έντυσε με δέρματα ο Δημιουργός και έδωσε εντολή να τρέφονται με χόρτα; Αυτά τα όρια έθεσε ο Δημιουργός για την ανάγκη του σώματος και έτσι διέταξε και εμπόδισε από την αρχή την σημερινή αχρειότητα του ανθρώπου.

Πάντως δε λέω ότι και τώρα θα μας θρέψει όταν είμαστε ευσεβείς, Αυτός που τρέφει τα πουλιά του ουρανού, και ότι θα μας ντύσει Εκείνος που τα άνθη του αγρού περιβάλλει με τόση δόξα. Γιατί δεν είναι δυνατό να πείσω εκείνους που έχουν πολύ απομακρυνθεί από μια τέτοια πίστη. Όμως ποιος δεν θα δώσει τα αναγκαία σ' εκείνον που ζει ενάρετη ζωή, και μάλιστα και θα τον παρακαλέσει να τα πάρει; Όταν άνθρωποι βάρβαροι, οι Βαβυλώνιοι που κατέλαβαν με πόλεμο την Ιερουσαλήμ, σεβάστηκαν την αρετή του Ιερεμία και του πρόσφεραν άφθονα κάθε σωματική περιποίηση, και όχι μόνο τροφή του έδωσαν, αλλά και σκεύη που χρησιμεύουν για το φαγητό, πως δεν θα σεβαστούν τον ενάρετο βίο οι ομόφυλοι και καθαροί από κάθε βαρβαρική συμπεριφορά, που ξέρουν το καλό και είναι ζηλωτές της αρετής; Και αν δεν μπόρεσαν οι ίδιοι να εξασκήσουν την αρετή εξαιτίας της ανθρώπινης αδυναμίας, τιμούν ωστόσο την αρετή και θαυμάζουν τους αγωνιστές της. Ποιος έπεισε την Σουμανίτισσα να ετοιμάσει τόπο για ανάπαυση στον Ελισσαίο και να του βάλει τραπέζι και σκαμνί και λύχνο; Όχι η αρετή του Ελισσαίου; Και τι έπεισε τη χήρα εκείνη, ενώ η πείνα κατέστρεφε όλη τη χώρα, να προτιμήσει την περιποίηση του προφήτη παρά τη δική της ανάγκη; Πάντως αν δεν έμενε εκστατική μπροστά στην αρετή του προφήτη Ηλία, δε θα αφαιρούσε τη μικρή παρηγοριά που είχε για τη ζωή τη δική της

και των παιδιών της για να την δώσει σ' εκείνον. Τον θάνατο από αστία που τον περίμενε εντός ολίγου, τον διάλεξε πρόωρα, με την μεγαλοδωρία της προς τον ξένο.

Έφτασαν σ' αυτό το σημείο οι παραπάνω προφήτες με την γενναιότητά τους και με την επιμονή τους στους κόπους και με την καταφρόνησή τους προς τα πράγματα του βίου. Επειδή ζούσαν φτωχικά και πρόκοψαν ώστε από την ολιγάρκεια να φτάσουν στην κατάσταση να μη χρειάζονται τίποτε, πλησίασαν τις ασώματες Δυνάμεις. Και γι' αυτό, ενώ ήταν σωματικά αφανείς και ασήμαντοι, έγιναν δυνατότεροι από εκείνους που είχαν τα πρωτεία και κυβερνούσαν τους άλλους. Συνομιλούσαν με τόση παρρησία μ' εκείνους που φορούσαν το στέμμα, όσο ούτε αυτοί δε μιλούσαν στους υπηκόους τους. Σε ποια όπλα και σε ποια δύναμη βασιζόταν ο Ηλίας, όταν έλεγε στον Αχαάβ «δεν παρασύρω εγώ στο κακό το Ισραήλ, αλλά συ και ο οίκος του πατέρα σου»; Πως ο Μωυσής ερχόταν αντιμέτωπος του Φαραώ, χωρίς να έχει άλλο εφόδιο θάρρους, παρά μόνο την αρετή; Και πως ο προφήτης Ελισσαίος, ενώ ήταν μαζεμένος για πόλεμο ο στρατός των βασιλέων Ισραήλ και Ιούδα, έλεγε προς τον Ιωράμ (βασιλιά του Ισραήλ): «Ζει ο Κύριος των δυνάμεων, ενώπιον του Οποίου παρουσιάστηκα. Αν δεν ήταν για χάρη του Ιωσαφάτ, βασιλιά του Ιούδα, ουδέποτε θα έριχνα πάνω σου το βλέμμα μου, ούτε θα σε πρόσεχα». Δεν φοβήθηκε ο Ελισσαίος ούτε το στρατό που ήταν έτοιμος για πόλεμο, ούτε το θυμό του βασιλιά, ο οποίος σε καιρό πολέμου ήταν φυσικό να χρησιμοποιήσει μια παράλογη βία, καθώς ήταν συγχυσμένη η σκέψη του από την αγωνία. Μπορεί να κάνει ο βασιλιάς περισσότερο από ό,τι η αρετή; Ποιο βασιλικό ένδυμα έσχισε τον Ιορδάνη όπως η προβειά του προφήτη Ηλιού; Ποιο στέμμα θεράπευσε ασθένειες, όπως τα μαντήλια των Αποστόλων; Έλεγε κάποτε ο προφήτης το βασιλιά που παρέβαινε το νόμο και ήταν μαζί με όλο το στρατό του. Θύμωσε ο βασιλιάς και άπλωσε το χέρι εναντίον του προφήτη.

Όμως ούτε τον προφήτη έπιασε, ούτε το χέρι του μπόρεσε να το φέρει στη θέση του γιατί ήταν ξερό. Έγινε δηλαδή πόλεμος μεταξύ αρετής και βασιλικής δυνάμεως, και νίκησε η αρετή. Χωρίς να πολεμάει ο προφήτης η αρετή κατατρόπωνε τον αντίπαλο. Ήταν αργός ο αγωνιστής, αλλά η πίστη εργαζόταν. Οι σύμμαχοι του βασιλιά έκαναν την απονομή των βραβείων και το χέρι που στεκόταν ξερό μαρτυρούσε τη νίκη της αρετής.

Όλα αυτά τα κατόρθωναν οι παραπάνω άγιοι, επειδή αποφάσισαν να ζουν μόνο για την ψυχή· το σώμα και τις ανάγκες του σώματος τις αποστρέφονταν, και τους έκανε μεγάλους το ότι δεν είχαν ανάγκη από τίποτε. Προτιμούσαν να αφήσουν το σώμα και να φύγουν απ' αυτή τη ζωή, παρά να προδώσουν την τιμή και την υπεροχή της αρετής και να κολακέψουν για χάρη κάποιας σωματικής ανάγκης κανένα από τους πλουσίους. Εμείς όμως όταν έχουμε ανάγκη από κάτι, εγκαταλείπομε το γενναίο αγώνα εναντίον των θλιβερών και τρέχομε στους πλουσίους, όπως τα σκυλάκια που κουνούν την ουρά χαρούμενα σ' εκείνους που τα ρίχνουν ένα γυμνό ίσως κόκκαλο ή λίγα κομματάκια ψωμιού· και τους αποκαλούμε ευεργέτες και προστάτες των χριστιανών, και λέμε ότι έχουν κάθε αρετή, ακόμη και αν βρίσκονται στα έσχατα της κακίας για να πετύχομε εκείνο που θέλομε.

Δεν εξετάζομε με προσοχή τη διαγωγή και τη ζωή των αγίων, των οποίων δήθεν έχουμε σκοπό να μιμηθούμε την αρετή. Ήρθε προς τον Ελισσαίο ο στρατηλάτης της Συρίας Νεεμάν με πολλά δώρα. Τι έκανε λοιπόν ο προφήτης; Άραγε τον προϋπάντησε; Άραγε έτρεξε προς αυτόν; Δεν φανέρωσε τη θέλησή του προς τον Νεεμάν μέσω ενός παιδιού; Ούτε το πρόσωπό του δέχθηκε να δει, για να μη νομιστεί ότι για χάρη των δώρων τον θεράπευσε. Αυτά τα είπαμε, όχι να διδαχθούμε αλαζονεία, αλλά για να μην κολακεύομε εξαιτίας κάποιας ανάγκης μας εκείνους που έχουν περί πολλού εκείνα τα οποία εμείς διακηρύττομε ότι

τα καταφρονούμε.

Γιατί λοιπόν αφήσαμε τον κύριο σκοπό της κατά Θεόν φιλοσοφίας και ασχολούμαστε με τη γεωργία και το εμπόριο; Τι σημασία έχει για το Θεό, αν συνεισφέρουμε και εμείς την φροντίδα μας, για να νομιστεί ότι έχουμε κοινή την επιμέλεια της γεωργίας; Η ανθρώπινη επιμέλεια οργώνει τη γη και σπέρνει. Ο Θεός με αλλεπάλληλες βροχές ποτίζει τους σπόρους για να απλώσουν τις ρίζες μέσα στη γη· ανατέλλει τον ήλιο που ζεσταίνει τη γη και με τη θερμότητα προσκαλεί προς τα επάνω τα φυτά· στέλνει τους ανέμους ανάλογα με την ηλικία των φυτών. Με απαλό αέρα φυσά στην αρχή την πεδιάδα, όπου έχουν φυτρώσει τα στάχια, για να μην ξεραίνονται τα σπαρμένα με ζεστούς ανέμους· κατόπιν με πνοή σταθερότερων ανέμων ωριμάζει τη γαλακτώδη ουσία μέσα στους σπόρους. Στον αλωνισμό δίνει τον κατάλληλο καύσωνα και στο λίκνισμα κατάλληλους ανέμους. Και αν λείπει ένα απ' αυτά, μάταιος είναι ο ανθρώπινος κόπος, και μένει χωρίς αποτέλεσμα η δική μας επιμέλεια αν δεν σφραγιστεί από τις δωρεές του Θεού. Πολλές φορές και χωρίς να λείπει τίποτε απ' όλα αυτά, έρχεται μια σφοδρή βροχή, παράκαιρη και πολλή, και παρασέρνει ή τα στάχια που είναι ακόμη στο αλώνι, ή καθαρό το σιτάρι στο σωρό. Κάποτε και στην αποθήκη το τρώει το σκουλήκι και το αρπάζει, να πούμε έτσι, από το στόμα μας. Που λοιπόν και σε τι μας χρησιμεύει η δική μας επιμέλεια, αφού ο Θεός κρατεί το τιμόνι των πραγμάτων και οδηγεί και φέρνει τα πάντα, όπως Εκείνος θέλει;

Αλλά θα πούμε ότι στις αρρώστιες το σώμα θέλει περιποίηση; Δεν είναι καλύτερο να πεθάνομε, παρά να πράξομε κάτι που δεν αρμόζει στο μοναχικό σχήμα; Πάντως, αν ο Θεός θέλει να ζήσομε, ή βάζει στο σώμα ανάλογη δύναμη, ώστε να υποφέρομε τον πόνο της αρρώστιας ή να δεχτούμε στεφάνους για την γενναιότητα, ή θα επινοήσει τρόπο για παρηγοριά του αρρώστου· και δε θα λείψει βέβαια επινόηση παρηγοριάς από

την πηγή της σοφίας.

Καλό λοιπόν είναι, αγαπητοί, και πάρα πολύ καλό, να ανεβούμε στην αρχαία μακαριότητα και να αναλάβομε τον τρόπο ζωής των παλαιών μοναχών. Είναι νομίζω εύκολο σ' εκείνους που θέλουν. Αλλά και αν συνυπάρχει και κανένας κόπος, δεν θα είναι άκαρπος, προσφέροντας αρκετή παρηγοριά τόσο την καλή φήμη εκείνων που έχουν προηγηθεί στην αρετή όσο και την διόρθωση των μεταγενεστέρων. Και δεν είναι μικρό κέρδος σ' εκείνους που είχαν αρχίσει την ενάρετη ζωή και άφησαν στους κατοπινούς εικόνα άριστης ζωής, η ανάκτηση όσων εγκαταλείφθηκαν.

Ας αποφύγομε να μένομε στις πόλεις και τα χωριά, για να τρέχουν σ' εμάς εκείνοι που βρίσκονται στις πόλεις και στα χωριά. Ας επιδιώξομε τις ερημίες για να τραβήξομε σ' εμάς εκείνους που μας αποφεύγουν, αν μερικοί το θέλουν αυτό. Έχει γραφεί επαινετικά για μερικούς ότι άφησαν τις πόλεις και κατοίκησαν στους βράχους και έγιναν σαν περιστέρια πρόθυμα στη μελέτη. Ο Ιωάννης ο Βαπτιστής έμενε στην έρημο και όλες οι πόλεις σύσσωμες έρχονταν σ' αυτόν. Κι εκείνοι που φορούσαν τα μεταξωτά βιάζονταν να πάνε να δούμε την δερμάτινη ζώνη του, και προτιμούσαν να ταλαιπωρούνται στο ύπαιθρο εκείνοι που είχαν σπίτια με χρυσές οροφές, και να ξαπλώνουν πάνω στην άμμο παρά να αναπαύονται πάνω σε λιθοκόλλητα κρεβάτια. Και όλα τα υπέφεραν ευχάριστα, αν και ήταν έξω από τις συνήθειές τους, γιατί μείωνε την αίσθηση των οδυνηρών ο πόθος να βλέπουν τον Πρόδρομο και τον πόνο της σκληραγωγίας τους τον αφαιρούσε το θαύμα της αρετής. Τόσο πολυτιμότερη είναι η αρετή από τον πλούτο και ο ησυχαστικός βίος επιφανέστερος από τα πολλά χρήματα. Πόσοι κατά τον καιρό εκείνο ήταν πλούσιοι και είχαν μεγάλη ιδέα για τη δόξα τους, και δεν μιλάει κανένας γι' αυτούς. Και το μέγα θαύμα της αρετής του άδοξου Προδρόμου μέχρι τώρα

ψάλλεται, και η μνήμη του πολίτη της ερήμου είναι σε όλους επιθυμητή. Γιατί η αρετή έχει αιώνια δόξα, και η φήμη της αναγγέλλει στους ανθρώπους τα αγαθά της.

Ας παρατήσουμε την κτηνοτροφία, για να αποκτήσουμε ποιμαντική συνήθεια. Ας αφήσουμε το επονείδιστο εμπόριο, για να αποκτήσουμε το πολύτιμο μαργαριτάρι(Ματθ. 13, 46). Ας αποφύγομε την καλλιέργεια της γης που βγάζει αγκάθια και τριβόλια(Γεν. 3, 18), για να γίνομε εργάτες και φύλακες του Παραδείσου. Ας απορρίψομε τα πάντα και ας εκλέξομε τον ήσυχο βίο, για να ντραπούν εκείνοι που μας κατηγορούν ότι επιδιώκομε την απόκτηση των υλικών πραγμάτων. Τίποτε άλλο δε μαλακώνει εκείνους που μας κατηγορούν όσο η ταπεινή διόρθωσή μας σε ό,τι μας κατηγορούν. Γιατί η μεταβολή των κατηγορουμένων γίνεται μεταβολή της γνώμης των κατηγορών.

Άξιο ντροπής και για το οποίο μας περιγελούν όλοι είναι κι αυτό: μόλις έρθει κανείς στο μοναχικό βίο και μόλις μάθει τις συνήθειες της ασκήσεως, πώς και πότε προσεύχονται και ποιά δίαιτα έχουν, να γίνεται αμέσως δάσκαλος για ό,τι ακόμη δεν έμαθε.

Και κυκλοφορεί σέρνοντας μαζί του πλήθος μαθητών, ενώ αυτός ο ίδιος έχει ανάγκη διδασκαλίας, νομίζοντας το πράγμα τόσο εύκολο. Και δεν ξέρει ότι το δυσκολότερο απ' όλα είναι η επιμέλεια ψυχών, οι οποίες έχουν ανάγκη να καθαριστούν από τους παλιούς μολυσμούς της αμαρτίας και έπειτα χρειάζονται μεγάλη προσοχή για να δεχτούν τους τύπους των αρετών.

Εκείνος που δεν φαντάστηκε τίποτε εκτός από τη σωματική άσκηση, πώς θα διορθώσει τα ήθη των υποτακτικών του; Πώς θα μεταβάλει εκείνους που είναι αιχμάλωτοι της κακής συνήθειας; Πώς θα βοηθήσει εκείνους που πολεμούνται από τα πάθη, αφού δεν γνωρίζει διόλου τον νοητό πόλεμο; Ή πώς θα

Θεραπεύσει τις πληγές, ενώ είναι αυτός τραυματίας και έχει ανάγκη από επιδέσμους;

Ή μήπως κάθε τέχνη χρειάζεται καιρό και μακρά διδασκαλία, και μόνον η τέχνη των τεχνών εξασκείται χωρίς προηγούμενη μαθητεία; Ένας άπειρος δε θα ξεθαρρευτεί να καταπιαστεί με τη γεωργία, ούτε ένας αμήητος στην ιατρική θα ασχοληθεί με έργα γιατρού· γιατί ο ένας θα ελεγχθεί ότι δεν ωφέλησε διόλου τους ασθενείς, αλλά και την αρρώστια την πήγε στο χειρότερο, ενώ ο άλλος, ότι την οργωμένη γη την έκανε χέρσα και γεμάτη αγριόχορτα.

Μόνο με τη θεοσέβεια, σαν να είναι η πιο εύκολη απ' όλες, καταπιάνονται οι απαίδευτοι· και το δυσκολοκατόρθωτο πράγμα, φαίνεται εύκολο στους πολλούς· και εκείνο που λέει ο Παύλος ότι δεν το έχει καταλάβει ακόμη(Φιλιπ. 3, 12), αυτό βεβαιώνουν ότι το γνωρίζουν με ακρίβεια εκείνοι που δεν ξέρουν ακόμη ούτε ότι έχουν άγνοια.

Γι' αυτό έγινε ευκαταφρόνητος ο μοναχικός βίος και περιπαίζονται από όλους οι μοναχοί. Ποιος δε θα περιγελάσει εκείνον που μέχρι χθες ήταν νεροκουβαλητής σε καπηλειό και σήμερα τον βλέπει δάσκαλο της αρετής και να συνοδεύεται τιμητικά από μαθητές; Ή εκείνον που άφησε πριν λίγο τις κακοτυχίες της πόλεως και σήμερα μαζί με πλήθος μαθητών περνά καμαρωτά την αγορά απ' άκρη σ' άκρη;

Αν είχαν πεισθεί με σαφήνεια ότι είναι πολύς ο κόπος να οδηγούν τους άλλους στην θεοσέβεια και αν γνώριζαν ακριβώς τον κίνδυνο που υπάρχει σ' αυτό, οπωσδήποτε θα παρατούσαν το πράγμα ως ανώτερο των δυνάμεών τους. Όσο όμως το αγνοούν και νομίζουν δόξα τους να είναι προϊστάμενοι μερικών, θα έρθει ώρα που θα πέσουν με το κεφάλι στο βάραθρο.

Και το να πηδούν σε ένα καμίνι που καίει, το νομίζουν εύκολο.

Φέρνουν γέλια σ' εκείνους που γνωρίζουν το χθεσινό τους βίο, στο Θεό όμως προκαλούν αγανάκτηση για την αυθάδειά τους. Ο Ηλεί δε γλύτωσε την οργή του Θεού ούτε με το σεβάσμιο γήρας του, ούτε με την προηγούμενη παρρησία προς το Θεό, ούτε με την ιερατική του τιμή, γιατί αμέλησε τη διόρθωση των παιδιών του(Α΄ Βασ. 2, 12-29· 4, 18).

Πώς θα γλυτώσουν τώρα την αγανάκτηση του Θεού εκείνοι που ούτε από τα προηγούμενα έργα τους είναι αξιόπιστοι ενώπιον του Θεού, ούτε γνωρίζουν το πώς φτάνει κανείς στην αμαρτία, ή τη μέθοδο της διορθώσεως, αλλά χωρίς πείρα, από φιλοδοξία αναλαμβάνουν επικίνδυνο πράγμα;

Για τούτο ο Κύριος φαινομενικά εννοούσε μόνο τους Φαρισαίους διδασκάλους όταν έλεγε: «Αλλοίμονό σας γραμματείς και Φαρισαίοι υποκριτές! Περιέρχεστε τη θάλασσα και την ξηρά για να προσελκύσετε ένα προσήλυτο· και όταν το επιτύχετε, τον κάνετε να γίνει παιδί της γέεννας δυό φορές περισσότερο από σας»(Ματθ. 23, 15).

Στην πραγματικότητα, με την επίπληξη εκείνων ήθελε να συμβουλέψει όσους θα έπεφταν ύστερα στα ίδια παραπτώματα, ώστε να φοβηθούν και να εμποδίσουν τον εαυτό τους από την ανάρμοστη επιθυμία της ανθρώπινης δόξας, κρίνοντας πιο φοβερό το «αλλοίμονο» του Κυρίου.

Ας ντρέπονται αυτοί και τον Ιώβ· και, ή σαν τον Ιώβ να φροντίζουν για τους υποτακτικούς, ή να παραιτούνται από την προστασία τους, εφόσον δεν γνωρίζουν να κάνουν όπως εκείνος, ούτε καταβάλλουν την ίδια με εκείνον επιμέλεια για χάρη των υποτακτικών τους. Ο Ιώβ, θέλοντας να έχει τους γιους του καθαρούς ακόμα κι από τους μολυσμούς της διάνοιας, πρόσφερε κάθε ημέρα θυσία γι' αυτούς, λέγοντας: «Μήπως οι γιοι μου με τη διάνοιά τους σκέφτηκαν κακά προς τον Θεό»(Ιώβ 1, 5).

Πώς αυτοί, ενώ αγνοούν να διακρίνουν και φανερά ακόμη

αμαρτήματα, γιατί η σκόνη από την μάχη των παθών σκοτίζει ακόμη το λογικό τους, πώς ορμούν και αναλαμβάνουν την θεραπεία και προστασία άλλων ψυχών, χωρίς να έχουν θεραπεύσει ακόμη τα δικά τους πάθη, ώστε να οδηγούν από τη δική τους νίκη κατά των παθών και τους άλλους στη νίκη;

Πρέπει πρωτύτερα να πολεμήσουν τα πάθη και να βάλουν με μεγάλη προσοχή στη μνήμη τους τους τρόπους και τα μέσα του πολέμου· και έτσι από τις δικές τους εμπειρίες για τον πόλεμο, να διδάσκουν τους άλλους και να κάνουν σ' αυτούς ευκολότερη τη νίκη, λέγοντάς τους από πιά πριν τις μεθόδους του πολέμου.

Γιατί υπάρχουν μερικοί που νίκησαν τα πάθη, ίσως με τη μεγάλη τους σκληραγωγία· και εντούτοις δε γνωρίζουν τον τρόπο της νίκης, επειδή οι συμπλοκές έγιναν σαν σε νυχτερινή μάχη, ούτε εννόησαν τις ενέδρες και τον δόλο των εχθρών για να τα τυπώσουν στο νου τους. Αυτό έκανε συμβολικά ο Ιησούς του Ναυή, όταν ο στρατός περνούσε νύχτα τον Ιορδάνη· διέταξε να ανασύρουν πέτρες από το ποτάμι, να κάνουν με αυτές μία στήλη, να τις ασβεστώσουν και να γράψουν πάνω πώς πέρασαν τον Ιορδάνη(Ι. Ναυή 4, 1-9).

Μ' αυτό έδειξε ότι πρέπει να φανερώνομε τα βαθιά κρυμμένα νοήματα της εμπραθούς διαγωγής και να τα δημοσιεύομε με σαφήνεια και να μην κρύβομε ζηλότυπα τη γνώση από τους άλλους· για να μη γνωρίζει μόνο εκείνος που πέρασε τον τρόπο της διαβάσεως, αλλά και εκείνοι που θα θελήσουν να κάνουν το ίδιο, με τη μάθηση να περάσουν πιο εύκολα, και η πείρα των πρώτων να γίνει διδασκαλία στους άλλους.

Αλλά αυτά ούτε τα βλέπουν εκείνοι για τους οποίους γίνεται λόγος, ούτε και άλλοι αν τους τα λένε ακούν, αλλά μόνο τη δική τους σκέψη βλέπουν και επιβάλλουν στους αδελφούς δουλικές υπηρεσίες σαν να ήταν σκλάβοι αγορασμένοι, και όλη

τη δόξα τους την εξαρτούν από το να είναι προϊστάμενοι περισσοτέρων.

Και συνερίζονται, όταν βγαίνουν έξω, να μη σέρνουν μαζί τους λιγότερους από τις άλλες αδελφότητες, σαν ανδράποδα. Η διαγωγή τους είναι διαγωγή μάλλον καπήλων, παρά διδασκάλων. Καθώς νομίζουν ότι είναι εύκολο να διατάζουν με τα λόγια, έστω και αν είναι βαριά εκείνα που διατάζουν, και δεν καταδέχονται να τα διδάσκουν με το έργο, φανερώνουν σε όλους το σκοπό τους· επιδιώκουν αυτή την αρχηγία, όχι για να ωφελήσουν εκείνους που έρχονται σ' αυτούς, αλλά για να πετύχουν τη δική τους ικανοποίηση.

Ας μάθουν αυτοί, αν θέλουν, από τον Αβιμέλεχ και τον Γεδεών, ότι όχι λόγια, αλλά έργα οδηγούν σε μίμηση τους υπηκόους. Ο Αβιμέλεχ έκοψε ένα φορτίο ξύλα και αφού τα σήκωσε είπε: «Όπως με είδατε να κάνω, κάνετε και σεις»(Κριτ. 9, 48). Ο Γεδεών διακήρυξε ότι το έργο είναι κοινό και άρχισε πρώτος την εργασία λέγοντας: «Βλέπετε τι κάνω εγώ, έτσι να κάνετε και σεις»(Κριτ. 7, 17).

Και ο Απόστολος γράφει: «Στις ανάγκες μου και στις ανάγκες εκείνων που ήταν μαζί μου υπηρέτησαν αυτά εδώ τα χέρια μου»(Πράξ. 20, 34). Αλλά και αυτός ο Κύριος έπραξε και ύστερα δίδαξε. Όλα αυτά ποιόν δεν πείθουν ότι πιά αξιόπιστη είναι η διδασκαλία με τα έργα, παρά με τα λόγια;

Αυτοί όμως μπροστά σ' αυτά τα παραδείγματα κλείνουν τα μάτια και προστάζουν με αλαζονεία εκείνα που πρέπει να γίνουν. Όταν νομίσουν ότι γνωρίζουν κάτι απ' αυτά επειδή το έχουν ακούσει, τότε όπως οι άπειροι ποιμένες που κατηγορεί ο προφήτης Ζαχαρίας, φορούν μαχαίρι στο βραχίονα και γι' αυτό ο δεξιός οφθαλμός τους τυφλώνεται(Ζαχ. 11, 17).

Γιατί όταν παραμεληθεί η αγαθή πράξη από άγνοια και ανοησία, σβήνει μαζί της και το φως της θεωρίας. Αυτό

παθαίνουν εκείνοι που ποιμούν ωμά και απάνθρωπα τα πνευματικά τους παιδιά, όταν έχουν πρόχειρη την τιμωρητική εξουσία· γιατί αμέσως οι αγαθές θεωρητικές σκέψεις σβήνονται και οι πράξεις, αφού στερηθούν τη θεωρία, μαραίνονται.

Έτσι ούτε να πράξουν τίποτε, ούτε να δουν μπορούν εκείνοι που δεν φέρουν το μαχαίρι στο μηρό, αλλά στον βραχίονα. Στον μηρό έχουν το μαχαίρι εκείνοι που μεταχειρίζονται τον λόγο που κόβει, εναντίον των δικών τους παθών· στον βραχίονα το έχουν εκείνοι που έχουν πρόχειρη την τιμωρία για τα σφάλματα των άλλων.

Έτσι και ο Ναάς ο Αμμανίτης —που ερμηνεύεται φίδι— απείλησε τον διορατικό Ισραήλ ότι θα του βγάλει κάθε δεξιό μάτι (Α΄ Βασ. 11, 2), ώστε να μην υπάρχει καμιά αγαθή σκέψη σε κανένα για να τον οδηγήσει έτσι σε αγαθή πράξη. Γνώριζε ότι αυτό γίνεται αιτία μεγάλης προκοπής σ' εκείνους που από τη θεωρία έρχονται στην πράξη, γιατί γι' αυτούς η πράξη γίνεται ανένοχη, επειδή τη μελέτησαν πρωτύτερα με τα διαπεραστικά και οξυδερκή μάτια της γνώσεως.

Είναι φανερό και από την πείρα ότι οι επιπόλαιοι άνθρωποι, που δεν μπορούν να προσφέρουν καμιά πνευματική ωφέλεια, επιδιώκουν να αναλαμβάνουν την προστασία άλλων. Γιατί εκείνος που γεύθηκε την ησυχία και τη θεωρία και οπωσδήποτε άρχισε να ηρεμεί, δεν θα προτιμήσει ποτέ να δέσει το νου του στα σωματικά και να τον απομακρύνει από τη γνώση και, ενώ φέρεται να πετάει πολύ ψηλά, να τον κάνει να σύρεται κάτω στα γήινα πράγματα.

Αυτό γίνεται ακόμη πιά φανερό από την πασίγνωστη παραβολή που παρουσίασε στους Σικιμίτες ο Ιωνάθαν, λέγοντας: Πήγαν τα δένδρα του δάσους να βγάλουν βασιλιά. Και είπαν στην άμπελο· γίνε βασιλιάς μας. Και είπε η άμπελος· να αφήσω τον καρπό μου τον καλό που τον δόξασε ο Θεός και οι άνθρωποι

και να γίνω βασιλιάς των δένδρων; Όμοια παραιτήθηκαν η συκιά για τη γλυκύτητα των καρπών της και η ελιά για την λιπαρότητα του καρπού της.

Τέλος δέχτηκε το αξίωμα ο θάμνος, ξύλο άκαρπο και γεμάτο αγκάθια, που κανένα καλό δεν είχε, ούτε δικό του, ούτε από τα δένδρα που θα υποτάσσονταν σ' αυτόν(Κριτ. 9, 7-15). Δεν είπε η παραβολή ότι τα δένδρα του κήπου είχαν ανάγκη από επιμέλεια, αλλά τα δένδρα του δάσους. Γιατί όπως η άμπελος, η συκιά και η ελιά δε δέχτηκαν να γίνουν αρχηγοί των δένδρων του δάσους, ευχαριστημένες πιο πολύ από τον καρπό τους παρά από το βασιλικό αξίωμα, έτσι κι εκείνοι που βλέπουν στον εαυτό τους κάποιο καρπό αρετής και αισθάνονται την ωφέλειά του, και αν πολλοί τους βιάζουν να αναλάβουν τέτοια αρχή, αρνούνται και προτιμούν την δική τους ωφέλεια από την τιμή των πολλών.

Και όπως ήταν η κατάρα για τα δένδρα της παραβολής, το ίδιο συμβαίνει στους ανθρώπους που συμπεριφέρονται παρόμοια: Ή θα βγει φωτιά από το θάμνο και θα φάει τα δένδρα του δάσους, ή θα βγει φωτιά από αυτά και θα φάει το θάμνο. Γιατί, όταν οι μοναχικές υποσχέσεις γίνονται ανώφελες, κατ' ανάγκην επακολουθεί κίνδυνος και σ' εκείνους που υποτάσσονται σε δάσκαλο χωρίς πείρα, και σ' αυτούς που δέχονται το αξίωμα του πνευματικού οδηγού, από την απροσεξία των μαθητών.

Η έλλειψη πείρας του δασκάλου εξολοθρεύει τους μαθητές, ενώ η αμέλεια των μαθητών φέρνει σε κίνδυνο τον δάσκαλο και μάλιστα όταν λόγω της αμάθειάς του εκείνοι πέφτουν σε ραθυμία. Ούτε από το δάσκαλο πρέπει να ξεφεύγει τίποτε από ό,τι χρειάζεται για τη διόρθωση των μαθητών, ούτε οι μαθητευόμενοι πρέπει να παραμελούν καμιά από τις εντολές του. Και των μαθητών το παραστράτημα και του πνευματικού

οδηγού η παράβλεψη αυτών που αμαρτάνουν, είναι πράγμα βαρύ και επικίνδυνο.

Δεν πρέπει επίσης να νομίζουν ότι το αξίωμα αυτό είναι πρόφαση ανέσεως και απολαύσεως, γιατί το πιο κοπιαστικό πράγμα είναι το να κυβερνά κανείς ψυχές. Εκείνοι που διοικούν άλογα και κτήνη, δεν συναντούν αντίσταση από τα κοπάδια, και γι' αυτό εύκολα τα διοικούν τις πιο πολλές φορές. Σ' εκείνους όμως που διοικούν ανθρώπους, η ποικιλία των χαρακτήρων και η πανουργία της σκέψεως κάνουν πιά δύσκολη την επίβλεψη.

Και πρέπει εκείνοι που το αναλαμβάνουν, να προετοιμαστούν όπως για κοπιαστικό αγώνα, για να υπομένουν τα ελαττώματα όλων με μεγάλη ανεξικακία, κι εκείνα που τους διαφεύγουν από άγνοια, να τους τα διδάσκουν με μακροθυμία. Γι' αυτό, σύμφωνα με την Π. Διαθήκη, στο Ναό ο νιπτήρας στηριζόταν πάνω σε βόδια(Γ' Βασ. 7, 13), ενώ η λυχνία κατασκευάστηκε ολόκληρη στερεά και τονρευτή(Εξ. 25, 30).

Η λυχνία σημαίνει ότι εκείνος που προτίθεται να φωτίζει τους άλλους, οφείλει να στερεώνεται από όλα τα μέρη, να μην έχει τίποτε ελαφρό ή άδειο και ν' αφαιρέσει τονρευόντας τα περιττά, όσα δεν θα χρησίμευαν για παράδειγμα αφεγάδιαστης ζωής σε όσους τα έβλεπαν.

Τα βόδια που σηκώνουν το νιπτήρα φανερώνουν ότι εκείνος που αναλαμβάνει τέτοιο έργο, οφείλει να μην αποφεύγει κανένα από τα θλιβερά που έρχονται, αλλά να υπομένει τα βάρη και την ακαθαρσία των μικρότερων, μέχρι του σημείου που δεν κινδυνεύει ο ίδιος.

Γιατί πάντως, αν θέλει να καθαρίζει τις πράξεις των προσερχομένων, κατ' ανάγκην θα λερωθεί κάπως και αυτός, όπως και ο νιπτήρας καθαρίζει τα χέρια εκείνων που

πλένονται, αλλά αυτός δέχεται την ακαθαρσία.

Επειδή εκείνος που συζητεί περί παθών και καθαρίζει τους άλλους από τις κηλίδες τους, δεν είναι δυνατό να περάσει αμόλυντος, γιατί η ίδια η μνήμη συνηθίζει να μολύνει τη διάνοιά του. Ακόμη και αν δεν λεχθούν καθαρά οι αισχροτήτες, πάντως μολύνουν την επιφάνεια του νου κατά τη διήγηση του λόγου και τον θολώνουν με χρώματα όχι καθαρά.

Πρέπει ο ηγούμενος να είναι και πεπειραμένος ώστε να μην αγνοεί καμιά από τις μεθόδους του εχθρού, για να αποκαλύπτει στους υποτακτικούς του τα αγωνίσματα που αγνοούν και να προλέγει σ' αυτούς τις ενέδρες του διαβόλου, ώστε να χαρίσει σ' αυτούς τη νίκη χωρίς κόπους και να τους βγάλει στεφανωμένους από τον αγώνα.

Όμως ένας τέτοιος είναι σπάνιος και δεν βρίσκεται εύκολα. Αυτό μαρτυρεί ο μέγας Παύλος λέγοντας: «Δεν αγνοούμε τις επινοήσεις του σατανά»(Β΄ Κορ. 2, 11). Και ο θαυμάσιος Ιώβ, απορώντας γι' αυτό, λέει: «Ποιος θα φανερώσει το κρυμμένο πρόσωπό του; Ποιος θα μπει στην πτυχή του θώρακά του; Και ποιος θ' ανοίξει τις πόρτες του προσώπου του;»(Ιώβ 41, 5-6).

Αυτά έχουν την εξής έννοια· «Δεν φαίνεται, λέει, το πρόσωπό του, γιατί με πολλά ρούχα σκεπάζει την πονηρία του. Δελεάζει απατηλά με το φαινόμενο, με το κρυμμένο όμως πρόσωπό του ετοιμάζει την καταστροφή». Και για να μην συναριθμήσει τον εαυτό του μ' εκείνους που τον αγνοούν, λέει καθαρά τα σημάδια του, γνωρίζοντας κάθε αγυρτία του: «Τα μάτια του, λέει, είναι σαν του εωσφόρου (=το άστρο της αυγής), αλλά τα σωθικά του είναι φίδια ασπίδες».

Παίρνει τη μορφή του εωσφόρου για να σύρει με πανουργία προς τον εαυτό του εκείνους που τον βλέπουν, αλλά με τα φίδια που έχει μέσα του, θανατώνει όσους πλησιάζουν.

Και η Παροιμία, πιστοποιώντας τον κίνδυνο του πράγματος, λέει: «Εκείνος που σχίζει ξύλα, κινδυνεύει, αν του ξεφύγει το τσεκούρι, να χτυπηθεί»(Εκκλ. 10, 9-10). Γιατί εκείνος που διαιρεί τα πράγματα με το λόγο, και όσα νομίζονται ότι έχουν ενωθεί τα χωρίζει από την ένωσή τους, και φροντίζει να δείξει ότι είναι ολότελα ξένα μεταξύ τους τα πραγματικά αγαθά από τα νομιζόμενα ως αγαθά, αν δεν έχει από παντού ασφαλισμένο το λόγο του, κινδυνεύουν αυτοί που τον ακούνε, γιατί αν ο λόγος του ξεφύγει από το ορθό, δίνει αφορμή σκανδάλου σε όσους τον ακούσουν.

Έτσι κάποιος μαθητής του Ελισσαίου που έκοβε ξύλα στον Ιορδάνη και του έπεσε το τσεκούρι στον ποταμό, βλέποντας τον κίνδυνο, φώναξε στον Ελισσαίο: «Αλλοίμονο, κύριε, χάθηκε το τσεκούρι μου»(Δ΄ Βασ. 6, 5-6). Αυτό παθαίνουν όσοι επιχειρούν να διδάσκουν από όσα έχουν ακούσει —και φυσικά δεν ολοκληρώνουν την προσπάθειά τους, επειδή δεν μιλούν από προσωπική εμπειρία.

Όταν όμως πιαστούν να λένε κάτι το αντίθετο στο θέμα τους, τότε ομολογούν την άγνοιά τους καθώς κινδυνεύουν από τα λόγια που είπαν. Γι' αυτό ο μέγας Ελισσαίος έριξε στον βυθό του ποταμού ένα κομμάτι ξύλο και ανέβηκε το χαμένο τσεκούρι στην επιφάνεια. Και μ' αυτό φανέρωσε τη σκέψη που νομιζόταν κρυμμένη βαθιά, και την έθεσε υπόψη των ακούντων.

Εδώ ο Ιορδάνης σημαίνει το λόγο της μετάνοιας, γιατί εκεί βάπτισε ο Ιωάννης βάπτισμα μετάνοιας. Εκείνος τώρα που δέ μιλάει με ακρίβεια για τη μετάνοια, αλλά με το να φανερώσει την κρυμμένη καλοσύνη, κάνει τους ακροατές να υποτιμούν

την αμαρτία, αυτός ρίχνει το σιδερένιο τσεκούρι στον Ιορδάνη. Καλώς λοιπόν το ξύλο ξαναφέρει το τσεκούρι από το βυθό στην επιφάνεια.

Γιατί πριν από το Σταυρό (που συμβολίζει αυτό το ξύλο), ήταν κρυμμένος ο λόγος της μετάνοιας και γι' αυτό εκείνος που θέλησε να πει κάτι, ελέγχθηκε ότι μίλησε πρόχειρα. Ύστερα από τον Σταυρό, έγινε φανερός ο λόγος της μετάνοιας, καθώς αναδείχθηκε στον ορισμένο καιρό από το ξύλο του Σταυρού.

Αυτά τα λέω όχι για να εμποδίσω μερικούς να οδηγούν νέους στη θεοσέβεια, αλλά για να παρακαλέσω να αποκτήσουν πρώτα συνήθεια στην αρετή, ανάλογη με το μέγεθος του πράγματος, και να μην αναλαμβάνουν πρόχειρα αυτό το έργο, έχοντας στο νου τους μόνο τα ευχάριστα και την υπηρεσία εκ μέρους των μαθητών και τον έπαινο από τους έξω και αψηφώντας τον κίνδυνο που ακολουθεί· ούτε να μετατρέπουν τα πολεμικά όργανα σε γεωργικά προτού γίνει τέλεια ειρήνη.

Όταν υποτάξει κανείς τα πάθη και δεν τον ενοχλούν πλέον από πουθενά πόλεμοι, ούτε έχει ανάγκη αμυντικών όπλων, τότε είναι καλό να καλλιεργεί τους άλλους. Έως ότου όμως κυβερνούν τα πάθη και συνδέεται ο σαρκικός πόλεμος με το σαρκικό φρόνημα, δεν πρέπει να αφήνομε τα όπλα, αλλά αδιάκοπα να τα κρατούμε, για να μην εκμεταλλευθούν οι εχθροί την δική μας ανάπαυση και μας αιχμαλωτίσουν χωρίς να πληγωθούν.

Εκείνους που αγωνίζονται καλώς για την αρετή και λόγω τη μεγάλης ταπεινοφροσύνης τους νομίζουν ότι δε νίκησαν ακόμα, ο θείος λόγος τους προτρέπει να μετατρέψουν τα μαχαίρια τους σε άροτρα και τις λόγχες να τις κάνουν δρεπάνια(Ησ. 2, 4)· συμβουλεύει δηλαδή να μη ασχολούνται πλέον μάταια με νικημένους εχθρούς, αλλά για την ωφέλεια των πολλών, να μεταποιήσουν τις δυνάμεις της ψυχής από την

πολεμική συνήθεια στο να καλλιεργούν εκείνους που είναι ακόμη γεμάτοι με τα έργα της κακίας.

Αντίθετα, εκείνους που δεν έφτασαν σε μια τέτοια κατάσταση και από απειρία ή θρασύτητα επιχειρούν παραπάνω από τη δύναμή τους, ο θείος λόγος συμβουλεύει: «Κομματιάστε τα άροτρά σας και κάνετε τα μαχαίρια· και τα δρεπάνια σας κάνετε τα λόγχες»(Ιωήλ 4, 10). Ποιό το όφελος από τη γεωργία, όταν ο πόλεμος κατέχει τη γη και την απόλαυση των καρπών την έχουν μάλλον οι εχθροί παρά οι γεωργοί που έχουν κοπιάσει;

Γι' αυτό ίσως και στους Ισραηλίτες που πολεμούσαν στην έρημο με διάφορα έθνη, ο θείος λόγος δεν επιτρέπει να ασχολούνται με τη γεωργία για να μην εμποδιστούν από τα πολεμικά γυμνάσια, αλλά συμβουλεύει μετά το τέλος του πολέμου να καταπιαστούν με την ασχολία αυτή, λέγοντας: «Όταν μπείτε στη γη της επαγγελίας, δε θα φυτέψετε»(Δευτ. 16, 21). Αυτό το θεωρεί αυτονόητο. Γιατί πριν από το τέλος τα φυτευόμενα δεν είναι βέβαια, εφόσον δέ σταθεροποιηθούν κάπου εκείνοι που φυτεύουν.

Τάξη και ακολουθία, περισσότερο από παντού, πρέπει να επικρατεί στο έργο της θεοσέβειας· και αυτό πρέπει να γίνεται από την αρχή. Στο φαγητό, εκείνοι που παρέβλεψαν όσα προσφέρονται πρώτα και δελεάστηκαν από τα νοστιμότερα, κατ' ανάγκην πείθονται να ακολουθήσουν την τάξη. Ο Ιακώβ, επειδή ελκύσθηκε από την ομορφιά της Ραχήλ, αδιαφόρησε για τη Λεία που είχε ασθενικά μάτια· όμως δεν απέφυγε τον κόπο για να αποκτήσει τη Λεία (που συμβολίζει την πρακτική αρετή), αλλά εργάστηκε και γι' αυτήν εφτά χρόνια(Γεν. 29, 15-28).

Πρέπει λοιπόν εκείνος που θέλει να ακολουθήσει σωστά τη μοναχική ζωή, να μην αρχίσει από το τέλος, αλλά από την αρχή

να προκόβει προς την τελειότητα. Έτσι κι ο ίδιος θα επιτύχει εκείνο που προσπαθεί και θα οδηγήσει σωστά τους υποτακτικούς στο σκοπό της αρετής.

Οι περισσότεροι όμως, χωρίς να συνεισφέρουν κανένα κόπο, ούτε να κατορθώσουν κανένα μικρό ή μεγάλο έργο θεοσέβειας, τρέχουν όπως έτυχε να πάρουν τον τίτλο του ηγουμένου, χωρίς να το νομίζουν επικίνδυνο.

Και όχι μόνο δεν παραιτούνται όταν μερικοί τους προτρέπουν στο έργο αυτό, αλλά και γυρίζουν τα στενά και τραβούν τους περαστικούς να γίνουν υποτακτικοί τους, δίνοντας υπόσχεση για κάθε υπηρεσία και επιμέλεια, σαν να έκαναν συμφωνία με μισθωτούς υπηρέτες, και τους υπόσχονται τροφή και ενδύματα.

Αυτοί όμως που έχουν τόσο έρωτα για την ηγουμενία και θέλουν όταν βγαίνουν έξω να φαίνονται μαζί με πλήθος και να αφήνονται στα χέρια κάποιων που τους οδηγούν και να παίζουν όλο το ρόλο των ηγουμένων, σαν να είναι ηθοποιοί σε θεατρικό έργο, είναι ανάγκη, για να μην εγκαταλειφθούν από εκείνους που εκτελούν αυτή την υπηρεσία, να υποχωρούν τις πιο πολλές φορές στις επιθυμίες τους για ηδονές. και έτσι δεν εμποδίζουν τους υποτακτικούς τους να κατευθύνονται στα βάραθρα, σαν ηνίοχοι που άφησαν τα ηνία και τα άλογα τρέχουν όπου αυτά θέλουν.

Γι' αυτό το λόγο τρέχουν στους κρημνούς και τα βάραθρα και σκοντάφτουν παντού, αφού κανείς δεν τους σταματά, ούτε τους εμποδίζει από τις άτακτες ορμές. Αλλ' ας ακούσουν αυτοί τον μακάριο Ιεζεκιήλ που ελεεινολογεί εκείνους που προμηθεύουν ηδονές στους άλλους και συμμορφώνονται από συγκατάβαση με τις θελήσεις του καθενός και θησαυρίζουν το «ουαί». «Αλλοίμονο, λέει, σ' εκείνες που ράβουν προσκεφάλαια για κάθε αγκώνα και κάνουν καλύμματα για κάθε κεφάλι κάθε ηλικίας, για να χάνονται ψυχές για μιά φούχτα κριθάρι ή για

ένα κομμάτι ψωμί»(Ιεζ. 13, 19).

Έτσι και αυτοί ικανοποιούν με εράνους τις ανάγκες του σώματος, σαν να τις καλύπτουν με ρούχα συρραμμένα από ράκη. Και ντροπιάζουν εκείνους που οφείλουν να προφητεύουν ή να προσεύχονται με ακάλυπτο κεφάλι, βάζοντάς τους καλύμματα(Α΄ Κορ. 11, 4). Και με αυτά εκθηλύνουν την ανδρεία κατάστασή τους και αφανίζουν τις ψυχές, οι οποίες δεν έπρεπε να πεθάνουν.

Προπάντων έπρεπε να πείθονται στον μοναδικό Διδάσκαλο Χριστό και να αρνηθούν όσο μπορούν την επιμέλεια των άλλων. Γιατί λέει ο Κύριος προς τους μαθητές: «Σεις μην ονομαστείτε Ραββί»(Ματθ. 23, 8).

Αν στον Πέτρο και στον Ιωάννη και στους άλλους Αποστόλους συμβουλεύει να μένουν μακριά από τέτοιο έργο και να νομίζουν ότι δεν είναι άξιοι για τέτοιο αξίωμα, ποιος είναι εκείνος που φαντάζεται τον εαυτό του παραπάνω από τους Αποστόλους και αναλαμβάνει αξίωμα από το οποίο εμποδίστηκαν εκείνοι; Μήπως λέγοντας ο Κύριος, «μην ονομαστείτε Ραββί», εμπόδισε όχι το να είναι, αλλά το να ονομάζονται δάσκαλοι;

Αν τώρα κανείς, χωρίς δική του πρόθεση, αφού δεχτεί ένα ή δύο μαθητές, εκβιαστεί να δεχτεί να οδηγήσει και περισσότερους, πρώτα-πρώτα να εξετάσει τον εαυτό του με ακρίβεια, αν μπορεί να διδάσκει με έργο τα πρακτέα και όχι με λόγια, και να βάζει σαν παράδειγμα κάθε αρετής μπροστά στους μαθητές τον δικό του βίο, ώστε εκείνοι που θα τον αντιγράφουν να μη μειώνουν την ομορφιά της αρετής με την ασχήμια του σφάλματος.

Έπειτα, ας γνωρίζει ότι οφείλει να έχει αγωνία για τους μαθητές όχι λιγότερη από όση έχει για τον εαυτό του· γιατί όπως για τον εαυτό του, έτσι και για κείνους θα δώσει λόγο,

αφού μιά φορά ανέλαβε τη σωτηρία τους. Οι Άγιοι φρόντισαν να μην αφήσουν τους μαθητές κατώτερους από την δική τους αρετή, αλλά από την πρώτη ηθική κατάσταση να τους μεταβάλουν στο καλύτερο.

Έτσι ο Απόστολος Παύλος τον Ονήσιμο(Φιλήμ. 10, 19) από δραπετή τον έκανε μάρτυρα· ο Ηλίας τον Ελισσαίο από γεωργό τον έκανε προφήτη(Γ΄ Βασ. 19, 19)· ο Μωυσής τον Ιησού του Ναυή που ήταν νεώτερος από όλους, του έδωσε αξίωμα που τον εξύψωσε(Δευτ. 31, 7-8)· και ο Ηλεί ανέδειξε τον Σαμουήλ μεγαλύτερο και από τον εαυτό του(Α΄ Βασ. 3, 19-20).

Αυτούς τους βοήθησε και η δική τους επιμέλεια στην απόκτηση της αρετής, όμως όλη η αιτία της προκοπής υπήρξε το ότι τους έτυχαν δάσκαλοι που μπόρεσαν με την προτροπή τους να δυναμώσουν τη μισοσβησμένη σπίθα της προθυμίας και να την κάνουν να βγάλει φλόγα. Γι' αυτό και έγιναν στόμα Θεού αυτοί που υπηρέτησαν τα θελήματά Του μπροστά στους ανθρώπους, γιατί τον άκουσαν που λέει: «Αν βγάλεις από τον ανάξιο άνθρωπο, άνθρωπο έντιμο, θα είσαι σαν το στόμα μου»(Ιερ. 15, 19).

Το έργο του δασκάλου το υποδεικνύει ο Θεός και στον Ιεζεκιήλ, διδάσκοντας ποιιά είναι η μεταβολή που πρέπει να προξενεί στους μαθητές. «Άνθρωπε, λέει, λάβε ένα πλίθο και βάλε τον μπροστά σου και πάνω σ' αυτόν να κάνεις το διάγραμμα της Ιερουσαλήμ»(Ιεζ. 4, 1).

Με αυτά θέλει να πει ο Θεός ότι πρέπει από λάσπη, ο δάσκαλος να κάνει τον μαθητή ναό άγιο. Καλό είναι και αυτό που λέει, «βάλε τον μπροστά σου», επειδή έτσι θα είναι γρήγορη η βελτίωση του μαθητή αν είναι διαπαντός κάτω από το βλέμμα του δασκάλου. Γιατί οι συνεχείς επιδράσεις των καλών παραδειγμάτων χαράζουν όμοιες εικόνες στις ψυχές που δεν είναι υπερβολικά σκληρές και αναίσθητες. Γι' αυτό ο Γιεζή

υπέπεσε στην κλοπή και ο Ιούδας στην προδοσία, επειδή αποτραβήχτηκαν από τα μάτια των δασκάλων τους. Αν έμεναν κοντά τους, δεν θα έπεφταν στην αμαρτία.

Στη συνέχεια της προφητείας, ο Θεός φανέρωσε ότι υπάρχει κίνδυνος για τον δάσκαλο από την αμέλεια των μαθητών, λέγοντας: «Θα βάλεις ένα σιδερένιο τηγάνι ανάμεσα σε σένα και στον πλίθο, και θα είναι τείχος ανάμεσα σε σένα και σ' αυτόν»(Ιεζ. 4, 3).

Γιατί εκείνος που δεν θέλει να συμμετέχει στην τιμωρία εκείνου που αμελεί, αφού από λάσπη τον κάνει πόλη, πρέπει ακόμη να του λέει και τις τιμωρίες που απειλούνται για κείνους που γυρίζουν πίσω από την καλή αυτή κατάσταση, ώστε να γίνουν αυτές τείχος και ν' απομακρύνουν τον αναίτιο από τον αίτιο.

Αυτό διατάζει ο Θεός στον Ιεζεκιήλ και λέει: «Άνθρωπε, σε έβαλα φρουρό στον Ισραήλ. Αν δεις την τιμωρία να έρχεται και δεν προειδοποιήσεις, και αρπάξει κανέναν η τιμωρία, την ψυχή του από σένα θα ζητήσω»(Ιεζ. 3, 17-18).

Ένα τέτοιο τείχος έβαλε και ο Μωυσής στους Ισραηλίτες λέγοντας: «Πρόσεχε, μη θελήσεις να ακολουθήσεις τις συνήθειές τους, μετά που θα εξολοθρευτούν από μπροστά σου»(Δευτ. 12, 30). Γιατί συμβαίνει σ' εκείνους που προσέχουν αμελώς στη διάνοιά τους, αφού κόψουν τα πάθη, να αρχίζουν να βγαίνουν σαν βλαστοί οι εικόνες των παλιών φαντασιών.

Αν επιτρέψει κανείς σ' αυτές να πέφτουν συνεχώς μέσα στον νου και δεν εμποδίζει την είσοδό τους, θα εγκαταστήσει μέσα του πάλι τα πάθη και έτσι θα χρειαστεί να ξαναρχίσει πάλι τον αγώνα μετά τη νίκη. Γιατί συμβαίνει, αφού εξημερωθούν τα πάθη και μάθουν να τρώνε χορτάρι όπως τα βόδια, από αμέλεια εκείνου που τα εξημερώνει να εξαγριωθούν πάλι και να

Ξαναβρούν την ωμότητα του θηρίου.

Για να μη συμβεί αυτό είπε ο Μωυσής, «μη θελήσεις να τους ακολουθήσεις, μετά που θα εξολοθρευτούν από μπροστά σου», για να μη συνηθίσει η ψυχή να ευχαριστείται σε τέτοιες φαντασίες και επιστρέψει στην παλιά κακία.

Και ο μακάριος Ιακώβ, γνωρίζοντας ότι αυτά όταν τα έχει κανείς στο νου του και τα μελετά, βλάπτουν τη διάνοια καθώς αποτυπώνουν έντονα και σαφέστατα τις αισχρές φαντασίες, έκρυψε τους ξένους θεούς στα Σίκιμα(Γεν. 35, 4).

Γιατί ο κόπος για την καταπολέμηση των παθών τα κρύβει και τα αφανίζει όχι για λίγο, αλλά για πάντα. Σίκιμα σημαίνει τον κόπο εναντίον των παθών γι' αυτό και ο Ιακώβ έδωσε στον Ιωσήφ τα Σίκιμα(Γεν. 48, 21-22), εξαιρετικό δηλ. αγώνα κατά των παθών σ' αυτόν που πολεμούσε τα πάθη. Επίσης ο Ιακώβ λέγοντας ότι με μαχαίρι και τόξο κατέλαβε τα Σίκιμα, φανερώνει ότι με πόλεμο και κόπο νίκησε τα πάθη και τα έκρυψε στη γη των Σικίμων.

Μοιάζει κάπως αντίθετο το να κρύβεις τους θεούς στα Σίκιμα από το να βάζεις είδωλο σε μέρος κρυφό· το πρώτο είναι αξιέπαινο ενώ το δεύτερο αξιοκατηγόρητο, γιατί λέει η Γραφή: «Καταραμένος όποιος βάζει είδωλο σε μέρος κρυφό»(Δευτ. 27, 15). Γιατί δεν είναι ίδιο το να κρύψει κανείς εντελώς με το να το βάλει σε κρυφό μέρος. Εκείνο που κατακρύβεται στη γη και δεν φαίνεται πλέον, με τον καιρό εξαλείφεται από την μνήμη.

Εκείνο όμως που έβαλε κανείς σε κρυφό μέρος, δεν φαίνεται από τους άλλους· εκείνος όμως που το τοποθέτησε εκεί, το βλέπει συνεχώς και έτσι ανακαινίζει τη μνήμη του, κατέχοντάς το λαθραία. Έτσι κάθε αισχρή σκέψη, όταν σχηματίζεται στο νου, είναι κρυφό άγαλμα. και είναι ντροπή να προβάλλει κανείς αυτές τις σκέψεις. Είναι λοιπόν επικίνδυνο το να βάλει κανείς

είδωλο σε κρυφό μέρος, πιο επικίνδυνο όμως είναι το να ακολουθεί και να αναζητεί τις μορφές που έχουν εξαφανιστεί πλέον, επειδή η διάνοια εύκολα κλίνει προς το πάθος που έχει αποβληθεί και γεμίζει την πλάστιγγα των ηδονών μέχρι να γείρει ως το έδαφος.

Γιατί η συνήθεια της αρετής είναι ευαίσθητη, ταλαντεύεται υπερβολικά, και αν αμεληθεί γέρνει προς τα αντίθετα. Αυτό η Γραφή το δηλώνει με σύμβολο όταν λέει: «Η γη στην οποία πηγαίνετε, μετακινείται, και σ' αυτή μετακινούνται λαοί και έθνη»(Β' έσδρα 9, 11). Δηλαδή, μόλις εκείνος που έχει τη συνήθεια της αρετής κινηθεί προς τα αντίθετα, μετακινήθηκε μαζί και η αρετή, επειδή είναι γη που μετακινείται.

Γι' αυτό πρέπει ευθύς από την αρχή να μην επιτρέπομε να μπουν στη διάνοια οι φαντασίες των βλαβερών λογισμών, ούτε να επιτρέπομε στη διάνοια να κατεβαίνει στην Αίγυπτο, γιατί από εκεί καταντά στους Ασσυρίους(Ιερ. 49, 19· 50, 2-3). Επειδή αν η διάνοια κατέβει στο σκοτάδι των ακάθαρτων λογισμών —αυτό σημαίνει Αίγυπτος—, τότε διά της βίας και χωρίς να θέλει σέρνεται από τα πάθη να δουλέψει σ' αυτά.

Γι' αυτό και ο Νομοθέτης, θέλοντας να απαγορεύσει στην ηδονή να μπαίνει κρυφά μέσα μας, παραγγέλλει συμβολικά να συντρίβομε το κεφάλι του φιδιού, επειδή και το φίδι πληγώνει τη φτέρνα(Γεν. 3, 15). Γιατί σκοπός του είναι η ενέργεια της αμαρτίας, που αν δεν την αδράξει, δεν μπορεί εύκολα να ανακατώσει το δηλητήριό του μέσα μας.

Δική μας σπουδή είναι να σπάσομε την ίδια την προσβολή της ηδονής, επειδή αν συντριβεί αυτή, αδύναμη θα είναι η ενέργειά της. Ίσως και ο Σαμψών δεν θα έκαιγε τα σπαρτά των αλλοφύλων, αν δεν γύριζε αντίθετα τα κεφάλια των αλεπούδων και δεν τις έδενε από την ουρά(Κριτ. 15, 4-5).

Έτσι και όποιος μπόρεσε από τα πρώτα σημάδια των πονηρών λογισμών να εννοήσει την ενέδρα και, παραβλέποντας τις αρχές τους, που φροντίζουν να τις παρουσιάζουν αθώες, να αντιληφθεί το τέλος, δηλ. την αμαρτία, αυτός από την σύγκριση της αρχής και του τέλους των λογισμών ελέγχει ότι είναι ανάρμοστοι· αυτός έδεσε, όπως ο Σαμψών, ουρά με ουρά και έβαλε ανάμεσά τους σαν λαμπάδα αναμμένη τον έλεγχο.

Και για να κάνω το λόγο πιο καθαρό, θα πάρω παράδειγμα δύο λογισμούς, και από αυτό θα μάθει κανείς πώς πρέπει να γίνεται και στους υπόλοιπους. Πολλές φορές από την κενοδοξία έρχεται ο λογισμός της πορνείας και δείχνει αθώα την είσοδο του δρόμου που φέρνει στον άδη, ενώ κρύβει τους ολέθριους δρόμους με τους οποίους κατεβάζει στον θάνατο εκείνους που τον ακολουθούν ασυλλόγιστα.

Μερικές φορές υποβάλλει στο νου την επιδίωξη της ιερωσύνης, άλλοτε της τέλειας μοναχικής ζωής· και κάνει να προσέρχονται πολλοί σ' αυτόν για να ωφεληθούν και τον κάνει να φαντάζεται την πρόοδό του στον λόγο του Θεού και στην πράξη της ασκήσεως. Και όταν τον παραπλανήσει με τέτοιες σκέψεις και τον απομακρύνει πολύ από τη φυσική νήψη, τότε του βάζει στο νου του και σχεδιάζει συνάντηση με κάποια σεμνή δήθεν γυναίκα.

Έτσι τον φέρνει σε νοερή συγκατάθεση για τη σιχαμερή πράξη και καταντροπιάζει την παρρησία της συνειδήσεως. Εκείνος λοιπόν που θέλει να δέσει τις ουρές, ας βάζει στο νου του τα πέρατα των λογισμών, δηλαδή την τιμωρία της κενοδοξίας και την ατιμία της πορνείας. Και όταν εννοήσει πόσο αντίθετες είναι μεταξύ τους, τότε θα έχει κάνει όπως ο Σαμψών.

Επίσης, ο λογισμός της λαιμαργίας τέλος έχει τον λογισμό της πορνείας, και ο λογισμός της πορνείας καταλήγει στο λογισμό

της λύπης. Γιατί ευθύς μόλις έρθει στον εαυτό του εκείνος που νικήθηκε από τέτοιους λογισμούς, πέφτει σε στενοχώρια και λύπη. Ας σκέφτεται λοιπόν ο αγωνιστής όχι την απόλαυση των φαγητών, ούτε τη γλυκύτητα της ηδονής, αλλά το τέλος τους· και όταν βρει ότι η λύπη υπάρχει πίσω από αυτές, ας γνωρίζει ότι τις έδεσε ουρά με ουρά και ότι με τον έλεγχο που έκανε, κατέστρεψε τα σπαρτά των αλλοφύλων.

Αν λοιπόν τόσο πολύ μεγάλη πείρα και επιστήμη χρειάζεται ο πόλεμος προς τα πάθη, ας γνωρίζουν εκείνοι που αναλαμβάνουν την πνευματική προστασία των άλλων, πόση θεία γνώση χρειάζονται για να οδηγούν με φρόνηση τους υποτακτικούς τους προς το βραβείο που μας επιφυλάσσει η πρόσκλησή μας από τον ουρανό(Φιλιπ. 3, 14)· και να τους διδάσκουν με σαφήνεια όλα τα σχετικά με τον πνευματικό πόλεμο, ώστε να μη σχηματίζουν μόνο στον αέρα με τα χέρια τα χτυπήματα της νίκης, αλλά πάνω σ' αυτή τη μάχη να καταφέρουν στον αντίπαλο καίριες πληγές.

Γιατί αυτός ο πόλεμος είναι δυσκολότερος από τον αγώνα που αγωνίζονται οι πυγμάχοι· εκεί γέρνουν τα σώματα των αθλητών, που μπορούν εύκολα να σηκωθούν όρθια, ενώ εδώ πέφτουν κάτω ψυχές, οι οποίες μια φορά και πέσουν, μόλις και μετά βίας μπορούν να σηκωθούν. Αν κανείς, ενώ γρονθοκοπείται ακόμη με τον εμπαθή βίο και είναι λερωμένος με αίματα, επιχειρεί να οικοδομεί ναό Θεού από λογικές ψυχές, θα ακούσει: «Δεν θα μου οικοδομήσεις συ ναό, γιατί είσαι άνθρωπος αιμάτων»(Α΄ Παραλ. 22, 8).

Επειδή για να οικοδομήσει κανείς ναό στο Θεό πρέπει να είναι σε ειρηνική κατάσταση. Και ο Μωυσής στήνοντας τη Σκηνή του Μαρτυρίου έξω από το στρατόπεδο(Εξ. 33, 7), φανερώνει ότι ο δάσκαλος πρέπει να είναι πολύ μακριά από τον πολεμικό θόρυβο και να κατοικεί μακριά από το στρατόπεδο, όπου είναι

ταραχή και οχλαγωγία, και να μετακινηθεί σε ειρηνικό και απόλεμο βίο.

Όμως, όταν βρεθούν τέτοιοι δάσκαλοι, έχουν ανάγκη από μαθητές που αρνήθηκαν τόσο πολύ τα θελήματά τους, ώστε να μη διαφέρουν διόλου από νεκρά σώματα ή από την ύλη που είναι στα χέρια του τεχνίτη.

Και όπως η ψυχή κάνει στο σώμα ό,τι θέλει, χωρίς αυτό να αντιτάσσεται, ή όπως ο τεχνίτης επιδεικνύει πάνω στην ύλη την τέχνη του, χωρίς να εμποδίζεται καθόλου στο σκοπό του από την ύλη, έτσι και ο δάσκαλος καθώς θα οδηγεί τους μαθητές στην αρετή, πρέπει να τους έχει πειθαρχικούς και χωρίς να αντιλέγουν διόλου. Επειδή το να περιεργάζεται ο μαθητής τα μέσα που μεταχειρίζεται ο δάσκαλος και να θέλει να εξετάζει εκείνα που τον διατάζει, είναι εμπόδιο στην προκοπή του.

Γιατί εκείνο που φαίνεται εύλογο και αξιόπιστο στον άπειρο, δεν είναι και πράγματι εύλογο, επειδή αλλιώς κρίνει τα ζητήματα της τέχνης ο τεχνίτης και αλλιώς ο άπειρος από τέχνη· ο ένας κρίνει με βάση την γνώση, ενώ ο άλλος όπως του φαίνεται. Η κρίση όμως που γίνεται τυχαία, σπανίως πλησιάζει την αλήθεια· τις πιο πολλές φορές δε βρίσκει το ορθό, και πλησιάζει προς το απατηλό.

Παράδειγμα ας είναι το πλοίο στην όρθια, όπως λένε οι ναυτικοί, πλεύση, όταν αυτό γέρνει και ο κυβερνήτης διατάζει να κάθονται προς το μέρος της βυθιζόμενης πλευράς και όχι προς το μέρος της άλλης που εξέχει. Και βέβαια το εύλογο θα ήταν να επιβαρύνουν την πλευρά που εξέχει και όχι να τρέχουν προς την πλευρά που κινδυνεύει· όμως οι επιβάτες πείθονται στον κυβερνήτη μάλλον παρά στις δικές τους επινοήσεις, γιατί η ανάγκη τους πείθει να υπακούν σ' εκείνον που του έχει δοθεί η εξουσία, ακόμη και αν δεν τους φαίνεται σωστό αυτό που

κάνει.

Λοιπόν και εκείνοι που ανέθεσαν σε άλλους την σωτηρία της ψυχής τους, πρέπει να αφήσουν εκείνα που νομίζουν αυτοί εύλογα και να υποταχθούν στην τέχνη αυτού που γνωρίζει, κρίνοντας ότι η γνώση του είναι πιο αξιόπιστη από τις δικές τους σκέψεις.

Και πρώτα-πρώτα, όταν απαρνούνται τον κόσμο, να μην κατακρατούν τίποτα, φοβούμενοι το τρομερό παράδειγμα του Ανανία, ο οποίος πιστεύοντας ότι δεν θα εννοούσαν την αφαίρεση από την τιμή του κτήματος, έλαβε την καταδίκη από το Θεό(Πράξ. 5, 1-10).

Όπως έδωσαν τον εαυτό τους, έτσι να δώσουν και όλα τα υπάρχοντά τους, γνωρίζοντας καλά ότι αν κρατήσουν τίποτε, τότε η διάνοιά τους θα είναι συνεχώς σ' αυτό και θα έχει μεγάλο περισπασμό και τελικά θα χωρίσουν από την αδελφότητα. Γι' αυτό και το Άγιο Πνεύμα έγραψε τους βίους των αρχαίων, με σκοπό, τον καθένα από εκείνους που έχουν οποιοδήποτε τρόπο ζωής, με κατάλληλα παραδείγματα να τον οδηγήσει στην αλήθεια.

Πώς λοιπόν ο Ελισσαίος πήγε μαζί με τον Ηλία και απαρνήθηκε τον κόσμο; «Όργωνε, μας λέει, με βόδια και είχε δώδεκα ζεύγη βοδιών μπροστά του και τα έσφαξε και τα έψησε καίγοντας τ' αλέτρια και τ' άλλα σκεύη»(Γ' Βασ. 19-21). Αυτό φανερώνει τη θερμότητα της προθυμίας του. Γιατί δεν είπε, θα πουλήσω τα σκεύη των βοδιών και θα οικονομήσω τα πρέποντα, ούτε σκέφτηκε ότι αν τα πουλούσε θα είχε μεγαλύτερη ωφέλεια.

Κυριεύθηκε ολόκληρος από την επιθυμία που τον τραβούσε στην συναναστροφή του δασκάλου και καταφρόνησε τα βλεπόμενα. Μάλλον επειδή του έφερναν περισπασμό της ορθής προαιρέσεως, φρόντισε να απαλλαγεί από αυτά, επειδή γνώριζε

ότι η αναβολή γίνεται πολλές φορές αφορμή μεταμέλειας. Πώς λοιπόν ο Κύριος θα διέταζε τον πλούσιο που επιθυμούσε την τελειότητα, να πουλήσει τα υπάρχοντά του και να τα δώσει στους φτωχούς(Ματθ. 19-21) και να μην κρατήσει τίποτε για τον εαυτό του, αν δε γνώριζε ότι, αν κρατούσε τίποτε, θα γινόταν αυτό αφορμή κάθε λογής περισπασμού; Νομίζω ότι και ο Μωυσής, λέγοντας σε όσους θέλουν να καθαριστούν με τη μεγάλη ευχή, να ξυρίζουν όλο το σώμα(Αριθ. 8, 7), προστάζει την τέλεια απόρριψη των υπάρχοντων.

Δεύτερο· να λησμονήσουν τους συγγενείς και φίλους τόσο, ώστε καθόλου να μην ενοχλούνται ποτέ από την ενθύμησή τους. Τις αγελάδες που έζεψαν στο αμάξι που μετέφερε την Κιβωτό, τις έκανε η Κιβωτός να λησμονήσουν τη φύση· και μολονότι τα μοσχάρια τους είχαν κλειστεί στο σταύλο και αυτές κανείς δεν τις οδηγούσε, τέλειωσαν άψογα τη διαδρομή χωρίς να ξεκλίνουν δεξιά ή αριστερά(Α΄ Βασ. 6, 12).

Ούτε με μούγκρισμα δε φανέρωσαν τον πόνο τους για τον χωρισμό από τα παιδιά τους· και μ' όλο που τις πίεζε το βάρος της Κιβωτού και τις τυραννούσε το μητρικό ένστικτο, ακολούθησαν το δρόμο τους, σαν να βάδιζαν πάνω σε ίσια γραμμή, νικημένες από το σεβασμό της Κιβωτού που σήκωναν.

Αν λοιπόν οι αγελάδες συμπεριφέρθηκαν μ' αυτό τον τρόπο, γιατί να μην κάνουν το ίδιο κι εκείνοι που πρόκειται να σηκώνουν τη νοητή Κιβωτό; Έπρεπε και κάτι περισσότερο, για να μην ελέγχεται η λογική φύση ότι την ξεπέρασε η άλογη φύση, και ότι οι άνθρωποι δεν κάνουν με την προαίρεσή τους εκείνα που από ανάγκη κάνουν τα άλογα ζώα.

Ίσως και ο Ιωσήφ να περιπλανήθηκε στην έρημο, επειδή στα ονόματα των συγγενών ζητούσε την τελειότητα. Γι' αυτό ο άνθρωπος που τον ρώτησε την αιτία της περιπλανήσεως, όταν έμαθε την αιτία, ότι δηλαδή ο Ιωσήφ δεν ήταν βοσκός, αλλά

Ζητούσε τους δικούς του, (γιατί αν ήταν βοσκός και ήξερε καλά αυτή την τέχνη, δεν θα έλεγε «που βόσκουν οι αδελφοί μου», αλλά «που ποιμαίνουν») τού είπε: «Αναχώρησαν από εδώ, και τους άκουσα να λένε, πάμε στη Δωθαείμ»(Γεν. 37, 14-17).

Δωθαείμ ερμηνεύεται, αρκετή εγκατάλειψη. Απ' αυτό μαθαίνουμε ότι εκείνος που περιπλανάται ακόμη μεταξύ των αγαπητών στο σώμα, δεν μπορεί με άλλον τρόπο να επιτύχει την τελειότητα, αν δεν εγκαταλείψει σε αρκετά μεγάλο βαθμό την προσκόλληση σ' εκείνα που ανήκουν στη σάρκα.

Γιατί και αν αφήσει κανείς την Χαράν, που ερμηνεύεται «τρώγλες» και σημαίνει τις αισθήσεις, και βγει από την κοιλάδα Χεβρών, δηλαδή από τα ταπεινά έργα, και από την έρημο όπου περιπλανάται ζητώντας την τελείωση (όπως ο Ιωσήφ), αν δε φτάσει να κατοικήσει στη Δωθαείμ, δηλαδή στην «εγκατάλειψη», κανένα όφελος δεν έχει από την ανώφελη τάλαιπωρία, επειδή εξαιτίας της αγάπης του προς τους συγγενείς ξεστρατίζει από την τελειότητα.

Αλλά και ο Κύριος, που επέπληξε την Θεοτόκο Μαρία, επειδή τον ζητούσε μεταξύ των συγγενών(Λουκ. 2, 49), και που κρίνει ανάξιο Του εκείνον που αγαπά πατέρα ή μητέρα περισσότερο από Αυτόν(Ματθ. 10, 37), μας προτρέπει στην εγκατάλειψη.

Αφού κατορθώσουν αυτά τα δύο που είπαμε, πρέπει να τους συμβουλεύουμε, αν είναι αρχάριοι, να ησυχάζουν και να μη βγαίνουν συνεχώς έξω, για να μη ξαναξύνουν τα τραύματα της ψυχής που έρχονται διά μέσου των αισθήσεων, ούτε στις εικόνες των παλιών αμαρτημάτων να προσθέτουν και άλλες, αλλά να ξεφεύγουν την προσβολή των νέων αμαρτωλών εικόνων και να φροντίζουν πάρα πολύ να σβήσουν τις παλιές φαντασίες.

Γιατί είναι κοπιαστική στους αρχάριους η ησυχία, επειδή τότε

η μνήμη έχει τον καιρό και ανακατώνει την ακαθαρσία που έχει μέσα της, ενώ πρωτίτερα δεν είχε καιρό να το κάνει αυτό, εξαιτίας των πολλών ασχολιών. Μαζί όμως με τον κόπο η ησυχία έχει και ωφέλεια, γιατί με τον καιρό ελευθερώνει τον νου τους από την ενόχληση των ακάθαρτων λογισμών.

Αν έχουν σκοπό να πλύνουν την ψυχή τους και να γίνουν καθαροί από κάθε μολυσμό, πρέπει να απομακρύνονται εντελώς από εκείνα τα πράγματα που αυξάνουν την ακαθαρσία· πρέπει να εξασφαλίζουν πολλή γαλήνη στο λογικό τους, να απομακρύνονται από κάθε τι που ερεθίζει, να αποφεύγουν τη συναναστροφή των επιπολαίων και να προτιμούν τη μόνωση, η οποία είναι μητέρα της κατά Θεόν φιλοσοφίας.

Και είναι πολύ εύκολο να πέσουν πάλι στα ίδια δίχτια, από τα οποία νόμισαν ότι έχουν γλυτώσει, όταν συναναστρέφονται άφοβα με τον ανακατωμένο όχλο. Γιατί είναι ανώφελο σ' εκείνον που διάλεξε την αρετή, να χαίρεται με τα ίδια πράγματα, από τα οποία δραπέτευσε αφού τα καταδίκασε.

Η συνήθεια είναι δυνατή έλξη και υπάρχει φόβος να θυμηθούν τις αισχρές πράξεις, από τις οποίες είχαν ησυχάσει με μεγάλη προσπάθεια, και να εργαστούν πάλι τα κακά που έχουν ξεχάσει. Γιατί ο νους εκείνων που άφησαν την κακία, μοιάζει με το σώμα που μόλις παίρνει πάνω του μετά από μακρά ασθένεια· σ' αυτό και η παραμικρή αφορμή γίνεται αιτία να ξαναρρωστήσει, αφού δεν ισχυροποιήθηκε ακόμη η υγεία του.

Έτσι και η νοερή δύναμη του αρχαρίου είναι πλαδαρή και κλονίζεται, ώστε είναι φόβος να ξαναγυρίσει το πάθος, το οποίο ερεθίζεται από τη συναναστροφή με τον όχλο. Γι' αυτό και ο Μωυσής διέταξε να μένουν μέσα στα σπίτια τους όσοι δέ θέλουν να πάθουν τίποτε από τον εξολοθρευτή άγγελο: «Δε θα βγείτε κανένας από την θύρα του σπιτιού σας, για να μη σας αγγίσει ο εξολοθρευτής»(Εξ. 12, 22-23). Και ο Ιερεμίας το ίδιο

φαίνεται διατάζει όταν λέει: «Μη πηγαίνετε στο χωράφι και μη βαδίζετε στο δρόμο, γιατί το μαχαίρι των εχθρών παραμονεύει γύρω-γύρω»(Ιερ. 6, 25).

Μόνο οι γενναίοι αγωνιστές μπορούν να βαδίζουν ορμητικά πάνω στους εχθρούς. Αν όμως είναι κανείς από εκείνους που δεν μπορούν να πολεμήσουν, ας μένει ανενόχλητος στο σπίτι του, εξασφαλίζοντας από την ησυχία ασφάλεια χωρίς κίνδυνο. Τέτοιος ήταν ο Ιησούς του Ναυή, για τον οποίο λέει η Γραφή: «Ο ακόλουθος Ιησούς επειδή ήταν νέος δεν έβγαινε έξω από τη σκηνή»(Εξ. 33, 11).

Γιατί γνώριζε από την ιστορία του Άβελ(Γεν. 4, 8) ότι εκείνοι που βγαίνουν πρόωρα στην πεδιάδα φονεύονται από τους αδελφούς του σώματος και τους φίλους της σάρκας. Αλλά και από την ιστορία της Δίνας(Γεν. 34) μπορεί να το μάθουμε αυτό ακριβώς, ότι πραγματικά μαρτυρεί κοριτσίστικη και γυναικεία αντίληψη να επιχειρείς εκείνα που είναι παραπάνω από τη δύναμή σου και να εξαπατάσαι στη γνώμη σου για την ικανότητά σου.

Αν η Δίνα δεν πήγαινε αστόχαστα να δει όσα συμβαίνουν στη χώρα, νομίζοντας ότι έχει τη δύναμη να το κάνει χωρίς να παρασυρθεί από την ευχαρίστησή τους, δεν θα διαφθειρόταν πρόωρα η κρίση της, παρασυρμένη από την φαντασία των αισθητών, πριν σκεφτεί νόμιμα και γενναία τα πράγματα.

Γνωρίζοντας ο Θεός ότι αυτό το πάθος της οίησης ενεργεί στους ανθρώπους, και θέλοντας να το ξεριζώσει από μας, λέει στον Μωυσή: «Κάνε ευλαβείς τους Ισραηλίτες»(Λευίτ. 15, 39). Και είναι ξένο προς την ευλάβεια το να καταπιάνεται κανείς με αγώνες πέρα από τη δύναμή του.

Προτού λοιπόν σταθεροποιήσομε τη συνήθεια της αρετής, να μην ανακατευόμαστε με τους θορύβους των πόλεων, αλλά να

φεύγομε πολύ μακριά και να κρατούμε τον νου μακριά από τη βοή που μας τριγουρίζει. Γιατί δεν υπάρχει όφελος, αφού αναχωρήσομε από τα πράγματα, να μας χτυπούν οι φήμες γι' αυτά· και αφού φύγομε από την πόλη και τα έργα της, να καθόμαστε στην πόρτα της πόλεως όπως ο Λώτ(Γεν. 19, 1) και να γεμίζομε από την ταραχή της πόλεως.

Πρέπει να φύγομε έξω από την πόλη όπως ο Μωυσής, για να πάψουν όχι μόνο τα έργα αλλά και οι φωνές αυτών. «Όταν βγω έξω από την πόλη, είπε ο Μωυσής, και σηκώσω ψηλά τα χέρια μου, θα πάψουν οι φωνές»(Εξ. 9, 29). Γιατί τότε έρχεται η αληθινή γαλήνη, όταν όχι μόνον οι ενέργειες πάψουν, αλλά και οι ενθυμήσεις τους, οπότε θα μπορέσει και η ψυχή να δει τα σημάδια των παθών που έχουν σφραγιστεί πάνω της και θα μπορέσει να αγωνιστεί και να τα κόψει από την διάνοια.

Όταν όμως εισέρχονται και άλλες μορφές στην ψυχή, ούτε τα παλιά σημάδια της αμαρτίας είναι δυνατό να εξαλείψομε, αφού ο νους ασχολείται με τις νέες μορφές. Τότε αναγκαστικά ο κόπος να κόψομε τα πάθη γίνεται φοβερότερος, γιατί με την αύξηση σιγά-σιγά γίνονται πιο ισχυρά και σαν ποτάμι που τρέχει με αδιάκοπη ορμή, με τις φαντασίες που προσθέτονται, πλημμυρίζουν την διορατική δύναμη της ψυχής.

Όπως εκείνοι που θέλουν να δουν στεγνό το βυθό του ποταμού, ίσως για τίποτα αξιόλογα πράγματα που βρίσκονται εκεί, δεν ωφελούνται διόλου αν αντλήσουν το νερό σ' εκείνο το μέρος όπου νομίζουν ότι βρίσκεται αυτό που ζητούν, αφού αμέσως έρχεται άλλο νερό και γεμίζει το μέρος.

Όταν όμως κόψουν το νερό παραπάνω, τότε φανερώνεται χωρίς κόπο το έδαφος, γιατί το υπόλοιπο νερό προχωρεί προς τα κάτω και φαίνεται η ξηρά, για να δουν εκείνα τα οποία επιθυμούν στο βυθό. Έτσι και το να αδειάσουν οι μορφές εκείνες που παράγουν τα πάθη, γίνεται εύκολα, όταν δεν

προσφέρουν πλέον οι αισθήσεις υλικό απ' έξω. Αν όμως οι αισθήσεις κατεβάζουν σαν ρεύμα ποταμού τα αισθητά, όχι μόνον είναι δύσκολο, αλλά και τελείως αδύνατο να καθαριστεί ο νους από αυτή την πλημμύρα.

Γιατί, κι αν δεν ενοχλούν τα πάθη επειδή δεν βρίσκουν ευκαιρία λόγω των συχνών συναντήσεων με τους άλλους, όμως παραμένουν κρυφά και μεστώνουν περισσότερο με το πέρασμα του χρόνου. Και όπως η γη που πατιέται συνεχώς, αν και έχει αγκάθια, δεν τα μεγαλώνει όμως, γιατί τα εμποδίζει η τριβή των ποδιών, εντούτοις με το να έχει η γη βαθιά μέσα της τις ρίζες εύκολες στο να βλαστήσουν και θαλερές, όταν επιτρέψει ο καιρός, αυτά φυτρώνουν και βλαστάνουν.

Έτσι και τα πάθη, που από τις συνεχείς συναναστροφές εμποδίζονται να φανερωθούν, γίνονται πιο ρωμαλέα. και όταν βρεθούν στην ησυχία, επιτίθενται με μεγάλη δύναμη και κάνουν βαρύ και επικίνδυνο τον πόλεμο σ' εκείνους που αμέλησαν στην αρχή να τα πολεμήσουν.

Γι' αυτό και ο προφήτης διατάζει να εξολοθρεύσομε το σπέρμα που κατάγεται από τη Βαβυλώνα(Ιερ. 27, 16), δηλαδή να εξαφανίσομε τις μορφές της κακίας όσο βρίσκονται ακόμη στις αποθήκες των αισθήσεων, για να μην πέσουν στη γη της διάνοιας και βλαστήσουν και αφού ποτιστούν με τις ορμητικές και βλαβερές βροχές της αδιάκοπης απασχολήσεως, φέρουν πολλαπλάσιο τον καρπό της κακίας.

Άλλος προφήτης μακαρίζει εκείνους που δεν περιμένουν να μεγαλώσουν τα πάθη αλλά τα εξοντώνουν μικρά, σαν νήπια που θηλάζουν. «Μακάριος —λέει— είναι εκείνος που θα αρπάξει στα χέρια του και θα συντρίψει τα νήπιά σου πετώντας τα πάνω στην πέτρα»(Ψαλμ. 136, 9).

Ίσως και ο μέγας Ιώβ, φιλοσοφώντας για τα παθήματά του, ένα

τέτοιο υπαινιγμό κάνει όταν λέει: «Στο νερό θάλλει ο πάπυρος και το βούτομο και χωρίς νερό κάθε φυτό ξεραίνεται»(Ιώβ 8, 11). Και το άλλο που λέει: «Ο μυρμηκολέων χάθηκε, γιατί δεν είχε να φάει»(Ιώβ 4, 11), φαίνεται ότι σημαίνει το ίδιο.

Θέλοντας ο μέγας Ιώβ να φανερώσει πόσο επίβουλο και απατηλό είναι το πάθος, βρήκε το όνομά του σύνθετο από το θρασύτατο λιοντάρι και από το ευτελέστατο μυρμήγκι. Και αυτό, γιατί οι προσβολές των παθών αρχίζουν από τις μικρές και τιποτένιες φαντασίες και σύρονται κοντά μας σαν μυρμήγκι· ύστερα όμως γίνονται τόσο μεγάλες σε όγκο, ώστε να κινδυνεύει κανείς απ' αυτές όπως από την επίθεση ενός λιονταριού.

Γι' αυτό πρέπει ο αγωνιστής, τότε να παλεύει εναντίον των παθών, όταν έρχονται σαν μυρμήγκια και προτείνουν για δόλωμα την μηδαμινότητά τους· γιατί αν φτάσουν τη δύναμη του λιονταριού δύσκολα πολεμούνται. Ή να μη τους δίνει τροφή· και τροφή των παθών, όπως είπαμε πολλές φορές, είναι οι εικόνες των αισθητών που μπαίνουν μέσα μας από τις αισθήσεις· αυτές τρέφουν τα πάθη και οπλίζουν κάθε μορφή διαδοχικά εναντίον της ψυχής.

Γι' αυτό και στον Ναό ο νομοθέτης κατασκεύασε τα διχτυωτά(Β' Παραλ. 4, 12), δείχνοντας τι πρέπει να κάνουν εκείνοι που θέλουν να φυλάγουν καθαρή σαν ναό την διάνοιά τους. Όπως στο Ναό κατασκεύασαν δίχτια στα παράθυρα, για να μη μπαίνει από εκεί κανένα ακάθαρτο ζώο, έτσι και αυτοί στις αισθήσεις να βάζουν ως εμπόδιο των λογισμών το φόβο για τη μέλλουσα κρίση, ο οποίος θα φράζει την είσοδο στις ακάθαρτες μορφές που σέρνονται για να μπουν στη διάνοια.

Ο Οχοζίας αρρώστησε, επειδή έπεσε από το διχτυωτό(Δ' Βασ. 1, 2). Και πέφτει κανείς από το διχτυωτό, με το να μη λογαριάζει στον καιρό των πειρασμών την μέλλουσα κρίση και

ανταπόδοση και να πέφτει στις ηδονές. Τι είναι χειρότερο από αυτή την αρρώστια; Αρρώστια του σώματος είναι το να ανατραπεί η ισορροπία των στοιχείων του και να επικρατήσει ένα στοιχείο κατά τρόπο αφύσικο· ενώ της ψυχής είναι το να ξεφύγει από τον ορθό λογισμό και να νικηθεί από τα πάθη που την κάνουν να είναι άρρωστη.

Τέτοια δίχτια στην όραση εκείνου που μπορεί να ακούει, έπλεκε ο Σολομών λέγοντας: «Όταν τα μάτια σου δουν ξένη γυναίκα, τότε το στόμα σου θα μιλήσει στραβά»(Παροιμ. 23, 33-35). Εδώ στραβά εννοεί εκείνα που απαντά κανείς μετά την αμαρτία, στον καιρό της ανταποδόσεως. Γιατί όταν κανείς σκεφτεί όπως πρέπει τη μέλλουσα ανταπόδοση, αυτή η σκέψη εμποδίζει κάθε επικίνδυνο κοίταγμα των ματιών.

Μπορεί και ν' αναφέρεται στο ποιά πρέπει να είναι η κατάσταση του λογισμού στον καιρό του επικίνδυνου κοιτάγματος, γιατί στη συνέχεια λέει: «Η θέση σου είναι σαν να είσαι μέσα στην καρδιά της θάλασσας και σαν κυβερνήτης στη μεγάλη φουρτούνα». Γιατί αν μπορέσει κανείς την ώρα, του πειρασμού να πολεμήσει τη μορφή που ερεθίζει, αυτός θα μπορέσει ν' αντιμετωπίσει τις απειλούμενες τιμωρίες, όπως εκείνος που βρίσκεται σε μεγάλη φουρτούνα μέσα στη θάλασσα.

Και χωρίς κόπο θα υπερνικήσει τους αντιπάλους, χωρίς να αισθάνεται τις πληγές που του δίνουν, ώστε να πει: «Με χτυπούσαν και δεν πόνεσα· με περιγελούσαν και εγώ δεν το γνώριζα». Εκείνοι, λέει, με χτυπούσαν και νόμιζαν ότι με εμπαίζουν, εγώ όμως ούτε τις πληγές αισθανόμουν, γιατί ήταν βέλη νηπίων, ούτε γύρισα να δω τις απάτες τους, αλλά έκανα σαν να μην ήταν παρόντες. Έτσι και ο Δαβίδ καταφρονούσε τέτοιους εχθρούς και έλεγε: «Ενώ απομακρυνόταν ο πονηρός από μένα, εγώ δεν τον γνώριζα»(Ψαλμ. 110, 4). Δηλαδή ούτε

όταν ήρθε, ούτε όταν έφυγε του έδωσα σημασία.

Εκείνος όμως που δεν γνωρίζει ότι με τις αισθήσεις γίνεται μεγάλη επικοινωνία με τα αισθητά και ότι από την επικοινωνία εύκολη είναι η απάτη· και δεν υποπτεύεται τη βλάβη από αυτά, αλλά γεμίζει από αυτά χωρίς προφύλαξη, πώς κατά τον καιρό της απάτης θα γνωρίσει την επίθεση, αν δεν σπουδάσει προηγουμένως τη διάκρισή τους; Ότι με τις αισθήσεις γίνεται ο πόλεμος προς τα αισθητά και επιβάλλουν φόρους τα αισθητά στις νικημένες αισθήσεις, φανερώνεται από τον πόλεμο των Ασσυρίων εναντίον των Σοδομιτών.

Η Γραφή εξιστορεί για τους τέσσερις βασιλείς των Ασσυρίων και τους πέντε βασιλείς της περιοχής των Σοδόμων(Γεν. 14, 1-10) ότι πρώτα έκαναν συμφωνία και σπονδές και θυσίες ειρηνικές στην αλμυρή θάλασσα· έπειτα υποδουλώθηκαν οι πέντε βασιλείς επί δώδεκα έτη· στο δέκατο τρίτο έτος επαναστάτησαν στο δέκατο τέταρτο έτος έγινε πόλεμος, επιτέθηκαν δηλαδή οι τέσσερις εναντίον των πέντε και τους συνέλαβαν αιχμαλώτους.

Και η ιστορία τελειώνει εδώ· εμείς όμως απ' αυτή την ιστορία διδασκόμαστε τον πόλεμο των αισθήσεων προς τα αισθητά. Ο καθένας μας από τη γέννηση μέχρι τα δώδεκα έτη, επειδή δεν έχει καθαρή τη διάκριση, παραδίνει χωρίς να εξετάσει τις αισθήσεις του στα αισθητά σαν σε αφεντικά να τα υπηρετούν σε ό,τι διατάζουν.

Παραδίνει την όραση στα ορατά· την ακοή στις φωνές· τη γεύση στους χυμούς· την όσφρηση στις οσμές· και την αφή στα αισθητά που έχουν την ιδιότητα να την κινούν· δεν μπορεί να διακρίνει κανένα εμπόδιο λόγω της νηπιακής ηλικίας. Όταν όμως ο λογισμός πρόκειται να δυναμώσει και αρχίσει να αισθάνεται την βλάβη, ευθύς σκέφτεται επανάσταση και αποφυγή μιας τέτοιας δουλείας.

Και αν είναι δυνατός και πραγματοποιήσει τη γνώμη του, μένει για πάντα ελεύθερος, ξεφεύγοντας από πικρούς αφέντες. Αν όμως έχει την κρίση πιο ασθενή για την προσπάθειά του, πάλι παραδίνει νικημένες στην εξουσία των αισθητών τις αισθήσεις, που υποφέρουν στο εξής την τυραννική δουλεία χωρίς καμιά καλή ελπίδα.

Γι' αυτό και οι πέντε βασιλείς της ιστορίας, αφού νικήθηκαν από τους άλλους τέσσερις, οδηγήθηκαν όλοι μαζί σε πηγάδια ασφάλτου· για να μάθουμε εμείς ότι οι νικημένοι από τα αισθητά ρίχνουν την κάθε αίσθηση στα αντίστοιχα αισθητά σαν σε βάραθρα ή πηγάδια, και δεν εννοούν τίποτε πέρα από τα ορατά, γιατί έδεσαν με τα γήινα την επιθυμία και αγάπησαν την απόλαυση των γήινων περισσότερο από τα νοητά.

Έτσι κι εκείνος ο δούλος που έχει αγαπήσει τον κύριό του και την γυναίκα και τα παιδιά του, και παραιτείται από την αληθινή ελευθερία για την συγγένεια των σωματικών, γίνεται δούλος αιώνιος και τρυπιέται στο αυτί με το σουβλί(Εξ. 21, 5-6), για να μην ακούει από το φυσικό πόρο του αυτιού και δεχτεί κάποτε τον λόγο της ελευθερίας, αλλά να μένει δούλος για πάντα, έχοντας αγαπήσει τα παρόντα.

Γι' αυτό ο Νόμος διέταζε να κόβεται το χέρι της γυναίκας που πιάνει τα γεννητικά όργανα ενός άνδρα όταν αυτός φιλονεικεί με κάποιον άλλο(Δευτ. 25, 11)· γιατί ενώ φιλονεικούν δύο

λογισμοί περί εκλογής των κοσμικών ή των ουρανίων αγαθών, αυτή άφησε την εκλογή των ουρανίων και άρπαξε τα αισθητά, τα οποία γεννιούνται και φθείρονται: αυτά σημαίνουν τα γεννητικά όργανα.

Κανένα λοιπόν όφελος από την απάρνηση των πραγμάτων, αν δεν επιμένουμε στην αρχική απόφαση, αλλά παρασυρόμαστε πάλι και υποχωρούμε στο λογισμό, και φανερώνουμε την προσκόλλησή μας σ' όσα απαρνηθήκαμε με το να στρεφόμαστε διαρκώς σ' αυτά, όπως η γυναίκα του Λώτ. Αυτή επειδή στράφηκε πίσω, στέκεται μέχρι σήμερα παράδειγμα στους ανυπάκουους με το να μεταβληθεί σε στήλη από αλάτι(Γεν. 19, 26).

Τέτοια είναι η συνήθεια, της οποίας σύμβολο είναι η γυναίκα αυτή, να ξαναγυρίζει προς τον εαυτό της εκείνους που θέλουν να αναχωρήσουν χωρίς επιστροφή. Τι σημαίνει εξάλλου και ο νόμος που διατάζει, αφού τελειώσει κανείς την προσευχή του στο Ναό, να μη φεύγει από την πόρτα που μπήκε, αλλά από την αντικρυνή, κάνοντας έτσι ανεπίστροφη την πορεία του προς τα εμπρός; Σημαίνει ότι πρέπει να μένομε σταθεροί στο ίδιο δρόμο προς την αρετή, αποφεύγοντας τους αντίθετους δισταγμούς.

Γιατί οι συνεχείς επιστροφές μας προς εκείνα που εγκαταλείψαμε, μας τραβούν προς τα πίσω εξαιτίας της συνήθειας. και αφού χαλαρώσουν την προς τα εμπρός ορμή μας, αλλάζουν την κατεύθυνσή της και την κάνουν να επιστρέψει στις παλιές μας κακίες. Έχει φοβερή δύναμη η συνήθεια να μας τραβήξει και να μη μας επιτρέψει να γυρίσομε πάλι στην προηγούμενη ενάρετη κατάσταση.

Από τη συνήθεια έρχεται η έξη· και η έξη γίνεται δεύτερη φύση. Την φύση πάλι είναι πολύ δύσκολο να τη μεταβάλομε· αν παρεκκλίνει λίγο με τη βία, γρήγορα γυρίζει στον εαυτό της·

κουνιέται λίγο από τη θέση της αλλά δεν αλλάζει τελείως, αν δεν καταβάλουμε πολύ κόπο, ώστε να επανέλθουμε στην κατάσταση από την οποία μας απομάκρυνε η συνήθεια.

Παρατήρησε την ψυχή που ακολουθεί διάφορους εθισμούς, πώς κάθεται πάνω στα είδωλα, προσηλωμένη στις ύλες που δεν έχουν μορφή, και δεν προσηλώνεται στον λόγο που θέλει να τη σηκώσει ψηλότερα, αλλά αρνείται να ανέβει μαζί του και λέει: «Δεν μπορώ να σταθώ μπροστά σου γιατί έχω τα συνήθη των γυναικών»(Γεν. 31, 34-35).

Γιατί η ψυχή που αναπαύεται από πολύ καιρό στα πράγματα του βίου, κάθεται πάνω στα είδωλα που είναι χωρίς μορφή και παίρνουν μορφή με ανθρώπινη τέχνη. Αλήθεια, ο πλούτος και η δόξα δεν είναι πράγματα χωρίς μορφή, καθώς και τα λοιπά πράγματα του βίου, που δεν έχουν τίποτε το σαφές και τακτοποιημένο; Έχουν μια απατηλή ομοιότητα με την αλήθεια, και παραπλανούν με το να δέχονται διάφορες μεταβολές κάθε ημέρα.

Τους δίνουμε εμείς μορφή, όταν, γι' αυτά που δεν χρησιμεύουν σε τίποτε ωφέλιμο, πλάθουμε με το ανθρώπινο μυαλό μας φαντασίες ότι είναι χρήσιμα. Την απαραίτητη ανάγκη του σώματος την απλώνουμε με τις επινοήσεις μας σε μέγιστη πολυτέλεια, παραγεμίζοντας την τροφή μας με χίλια-δυό καρυκεύματα και στολίζοντας τα ενδύματά μας για να δείξουμε τη χλιδή και την καλοπέρασή μας.

Και όταν μας κατηγορούν για την ματαιότητα αυτή, ότι δηλαδή άδिका και χωρίς λόγο δείχνουμε τόση σπατάλη και αλαζονεία στις υλικές μας ανάγκες, ενώ μπορούν αυτές με λίγα να ικανοποιηθούν, εμείς απολογούμαστε ότι κάνουμε πράγματα που αρμόζουν. Τι άλλο κάνουμε τότε παρά φιλονεικούμε να δώσουμε μορφή στις άμορφες ύλες;

Σωστά λοιπόν είπαμε ότι η ψυχή «κάθεται» πάνω σ' αυτά τα υλικά και μάταια. Γιατί η ψυχή που έχει αυτές τις αντιλήψεις για όσα αναφέρθηκαν, έχει προσηλωθεί σ' αυτά και δουλεύει στη συνήθεια και όχι στην αλήθεια.

Και έτσι, σαν με έμμηνη ακαθαρσία, μολύνει τη φύση των πραγμάτων. Η Γραφή χρησιμοποιεί τη λέξη «κάθομαι» για να εκφράσει την αργία των καλών και τη φιληδονία. Την αργία, όταν λέει: «Καθισμένοι στη χώρα και στη σκιά του θανάτου(Ησ. 9, 2) και δεμένοι με τις στερήσεις της φτώχειας και με σιδερένιες αλυσίδες»(Ψαλμ. 106, 10), γιατί το σκοτάδι και οι αλυσίδες είναι εμπόδια της εργασίας.

Και τη φιληδονία, όταν μιλάει για εκείνους που επιθύμησαν την Αίγυπτο και έλεγαν μεταξύ τους: «Θυμηθήκαμε που καθόμαστε δίπλα στα καζάνια με τα κρέατα και χορταίναμε κρέατα»(Εξ. 16, 3)· και πράγματι, δίπλα στα καζάνια κάθονται οι φιλήδονοι, καθώς ερεθίζονται με υγρή και ακατάπαυστη θέρμη, γιατί μητέρα της φιληδονίας είναι η γαστριμαργία. Η γαστριμαργία γεννά τη φιληδονία, αλλά και πολλά άλλα πάθη. Από αυτή, σαν από ρίζα, βγαίνουν θαλερά τα λοιπά πάθη και σιγά-σιγά ανεβαίνουν από αυτή σαν δένδρα, σχηματίζοντας ουρανομήκεις κακίες.

Η φιλοχρηματία, ο θυμός, η λύπη, είναι παιδιά και βλαστάρια της γαστριμαργίας. Γιατί πρώτα-πρώτα χρειάζεται χρήματα ο γαστρίμαργος για να μπορεί να εκπληρώνει πάντοτε την επιθυμία του, αν και αυτή ποτέ δεν γεμίζει. εναντίον εκείνων που εμποδίζουν την απόκτηση χρημάτων είναι ανάγκη να κινείται ο θυμός.

Η λύπη ακολουθεί κατ' ανάγκην το θυμό, όταν αυτός αποτύχει στο σκοπό του. Κι εκείνος που σέρνεται με το στήθος και την κοιλιά(Γεν. 3, 14), όταν έχει τα υλικά των ηδονών, περπατά με

την κοιλιά· όταν δεν τα έχει, περπατά με το στήθος, όπου βρίσκεται ο θυμός. Γιατί οι φιλήδονοι όταν στερούνται τις ηδονές θυμώνουν και πικραίνονται. Γι' αυτό ο μέγας Μωυσής βάζει εγκόλπιο στο στήθος του ιερέα (λογείο)(Εξ. 28, 15), φανερώνοντας συμβολικά ότι τις ορμές του θυμού πρέπει να διευθύνει μυστικά το λογικό, γιατί το λογείο είναι σημάδι κρίσεως.

Και ο μεν ιερέας με το λογικό συγκρατεί το πάθος, επειδή είναι ατελής. ο τέλειος όμως Μωυσής αφαιρεί εξ ολοκλήρου το θυμό, γιατί δεν φέρει λογείο, αλλά αφαιρεί ολόκληρο εκείνο το μέρος του στήθους: «Και αφού πήρε ο Μωυσής το στήθος, το αφείρεσε ως αφιέρωμα στον Κύριο»(Λευϊτ. 8, 29). Υπάρχουν άλλοι οι οποίοι ούτε ολόκληρο το θυμό αφείρεσαν, ούτε με το λογικό νικούν το πάθος, αλλά το υπέταξαν με κόπο. Αυτοί είναι που αφαιρούν το στήθος μαζί με τον βραχίονα. Γιατί ο βραχίονας είναι σημάδι κόπου και εργασίας.

Επίσης και το να περπατά με την κοιλιά, σημαίνει την ηδονή, γιατί σχεδόν αιτία των ηδονών είναι η κοιλιά. Όταν γεμίσει αυτή, τότε έρχονται δυνατές ορέξεις και των άλλων ηδονών όταν όμως είναι άδεια, τότε οι ορέξεις είναι ήρεμες και σταθερότερες. Και εδώ πάλι υπάρχει διαφορά ανάμεσα σ' εκείνον που προκόβει και σ' εκείνον που είναι ήδη τέλειος. Ο Μωυσής, απορρίπτοντας τελείως την ηδονή της τροφής, έπλυνε την κοιλιά και τα πόδια με νερό(Λευϊτ. 8, 21· 9, 14).

Με την κοιλιά, θέλει να πει την ηδονή· με τα πόδια, την ανύψωση και τις προκοπές στην αρετή. Εκείνος που προκόβει, πλύνει τα μέσα της κοιλιάς, όχι όλη την κοιλιά. Το «έπλυνε» και το «θα πλύνουν» έχουν επίσης μεγάλη διαφορά. Το πρώτο έγινε θεληματικά, το δεύτερο μετά από προσταγή.

Γιατί πρέπει ο τέλειος με αυθόρμητη προθυμία να κινείται στις πράξεις της αρετής, ενώ εκείνος που προκόβει προς την

τελειότητα, πρέπει να πείθεται στη συμβουλή του ηγουμένου. Και είναι αξιοπρόσεκτο ότι το στήθος το αφαιρεί ολόκληρο, την κοιλιά όμως δεν την αφαιρεί, αλλά την πλύνει. Γιατί ο σοφός, μπορεί όλο το θυμό να τον παρατήσει και να τον αποκόψει, την κοιλιά όμως δεν μπορεί να την κόψει, επειδή η φύση βιάζει και τον πιο εγκρατή να τρώει για την ανάγκη του σώματος.

Όταν η ψυχή δεν ακολουθεί τον ορθό και σταθερό λόγο, αλλά από τις ηδονές διαφθείρεται σαν μοιχαλίδα, τότε πρήζεται η κοιλιά, γιατί και αν παραγεμίσουν οι δεξαμενές του σώματος, η επιθυμία μένει διψασμένη. «Και αφού πρηστεί η κοιλιά, ύστερα θα σαπίσει ο μηρός»(Αριθ. 5, 22).

Δηλαδή δεν έχει δύναμη η διάνοια να γεννά τα καλά, από την έξαψη της πολυτέλειας των φαγητών, και γίνεται παράλυτη για πνευματικούς κόπους. Αυτούς εννοεί η Γραφή με τη λέξη «μηρός». Λοιπόν, ο φιλήδονος βαδίζει με την κοιλιά, με το να κλίνει ολόκληρος στις απολαυστικές ηδονές.

Εκείνος που αρχίζει τον βίο της αρετής, αφαιρεί το λίπος της κοιλιάς, αποφεύγοντας τα φαγητά που παχαίνουν το σώμα. Εκείνος που προκόβει, πλύνει τα εσωτερικά της κοιλιάς. Και ο τέλειος πλύνει όλη την κοιλιά, με το να απορρίπτει τελείως ό,τι είναι πέρα από την ανάγκη του σώματος. Πολύ ταιριασμένο είναι το «θα περπατάς με το στήθος και την κοιλιά». Γιατί η ηδονή δεν είναι εκείνων που στέκονται όρθιοι και ήρεμοι, αλλά εκείνων που είναι άστατοι και γεμάτοι ταραχή.

Το πιο συγγενικό πάθος της γαστριμαργίας είναι η κίνηση της σαρκικής επιθυμίας· γι' αυτό και η φύση, θέλοντας να δείξει την οικειότητα αυτών των παθών, έβαλε τα όργανα της συνουσίας κάτω από την κοιλιά, φανερώνοντας από την εγγύτητα, τη συγγένεια.

Γιατί αν το πάθος είναι αδύναμο, είναι τέτοιο λόγω της κοιλιάς που είναι αδειανή· αν είναι ζωηρό και έντονο, από την χορτάτη κοιλιά παίρνει τη δύναμη. Η γαστριμαργία δεν είναι μόνο τροφός και παραμάννα των παθών που είπαμε, αλλά καταστρέφει και όλα τα καλά. Γιατί όταν αυτή εξουσιάζει και κυριαρχεί, τα καλά πέφτουν και εξολοθρεύονται: η εγκράτεια, η σωφροσύνη, η ανδρεία, η καρτερία και όλες οι υπόλοιπες αρετές.

Αυτό είπε αινιγματικά ο Ιερεμίας: «Κατέστρεψε γύρω όλο το τείχος της Ιερουσαλήμ ο αρχιμάγειρος των Βαβυλωνίων»(Ιερ. 52, 14). Με τον αρχιμάγειρο εννοούσε τη γαστριμαργία. Όπως ο αρχιμάγειρος έχει κάθε επιμέλεια να υπηρετήσει την κοιλιά και εφευρίσκει τέχνες και κατασκευάζει χίλιες-δυό ηδονές, έτσι και η γαστριμαργία κινεί κάθε μηχανή για να υπηρετήσει την ηδονή του λαιμού. Όμως η ποικιλία των φαγητών καταστρέφει και κατεδαφίζει τα οχυρά της αρετής.

Τα μυρωδικά και τα πρόσθετα φαγητά, γίνονται μηχανήματα και πολιορκητικές μηχανές κατά της αρετής που έχει πλέον καλά στηριχθεί, την τραντάζουν και την κατεδαφίζουν. και όπως η πολυτέλεια καταστρέφει τις αρετές, έτσι και η λιτή και φτωχική τροφή καταστρέφει τα οχυρά της κακίας.

Όπως το τείχος της Ιερουσαλήμ, δηλαδή της ειρηνικής ψυχής, κατεδάφισε ο αρχιμάγειρος των Βαβυλωνίων, ερεθίζοντας τις σαρκικές ηδονές με τη μαγειρική τέχνη, έτσι και ένα κομμάτι κριθαρένιο ψωμί κύλισε και κατέστρεψε τις σκηνές των Μαδιανιτών(Κριτ. 7, 13). Επειδή η φτωχική δίαιτα, όταν προχωρεί και προκόψει πολύ, καταργεί τα πάθη της πορνείας, τα οποία συμβολίζουν οι Μαδιανίτες.

Αυτοί είναι που προκάλεσαν τις πορνείες στον Ισραήλ(Αριθ. 25, 1) και εξαπάτησαν πολύ πλήθος νέων. Πολύ ταιριαστά λέει

η Γραφή ότι οι Μαδιανίτες έχουν σκηνές, ενώ η Ιερουσαλήμ τείχος. Γιατί όλα όσα περιέχουν την αρετή είναι γερά στηριγμένα και σίγουρα, ενώ εκείνα που περιέχουν την κακία είναι ψευτοκατασκευάσματα και δεν διαφέρουν διόλου από φαντασία.

Γι' αυτό και οι άγιοι έφευγαν από τις πόλεις και απέφευγαν τις συναναστροφές των πολλών, επειδή γνώριζαν ότι η συναναστροφή των διεφθαρμένων ανθρώπων είναι πιο καταστρεπτική και από κολλητική αρρώστια. Δεν έπαιρναν τίποτε μαζί τους και εγκατέλειπαν τα κτήματά τους ακαλλιέργητα, αποφεύγοντας τον περισπασμό.

Έτσι ο Ηλίας άφησε την Ιουδαία και κατοικούσε στο Καρμήλιο όρος(Γ' Βασ. 18, 19), που ήταν έρημο και γεμάτο θηρία και εκτός από δένδρα δεν είχε άλλη παρηγοριά. Για τροφή περιοριζόταν στους καρπούς των δένδρων για την ανάγκη της φύσεως. Ο Ελισσαίος είχε επίσης τον ίδιο τρόπο ζωής και αγαπούσε να ζει στις ερήμους, διάδοχος του δασκάλου του Ηλία(Δ' Βασ. 2, 25).

Κι ο Ιωάννης κατοικούσε στην έρημο του Ιορδάνη και έτρωγε ακρίδες και μέλι άγριο(Μαρκ. 1, 6), δείχνοντας έτσι στους πολλούς ότι η ανάγκη του σώματος ικανοποιείται και χωρίς πολλή ταλαιπωρία και κατηγορώντας την απόλαυση και τις φροντίδες της.

Ίσως και ο Μωυσής τέτοιο νόμο έθεσε, παραγγέλλοντας στους Ισραηλίτες να μαζεύουν μόνο το μάννα της ημέρας(Εξ. 16, 16-17) και διδάσκοντας έτσι με μυστικό τρόπο ότι εφήμερος είναι ο βίος του άνθρωπου και δεν του χρειάζονται προετοιμασίες. Αρμόζει, νομίζει ο Μωυσής, στη λογική φύση του ανθρώπου, το να αρκείται κανείς σ' ότι υπάρχει κοντά του και για τα υπόλοιπα να ομολογεί ότι ταμίας είναι ο Θεός· και όχι, προνοώντας δήθεν για το μέλλον, να απιστεί στις χάριτες του

Θεού, ότι δηλ. δεν ρίχνουν πάντοτε σαν βροχή στους ανθρώπους τις αέναες δωρεές.

Και με ένα λόγο, γι' αυτό όλοι οι άγιοι, για τους οποίους δεν ήταν άξιος ο κόσμος, εγκατέλειψαν τις κατοικημένες περιοχές και περιπλανιούνταν στις έρημους και στα βουνά και στις σπηλιές και στις τρύπες της γης, φορούσαν προβειές και γιδοδέρματα και υπέφεραν στερήσεις, θλίψεις και κακουχίες(Εβρ. 11, 37-38).

Έφευγαν μακριά από τις κακίες που οι άνθρωποι τις έχουν πρόχειρες και από τα τερατώδη καμώματα που πλημμυρίζουν τις πόλεις, για να μην παρασυρθούν από το ρεύμα σαν από βίαιο χείμαρρο και καταλήξουν στα λιμνασμένα βαλτονέρια μαζί με τους πολλούς. Χαίρονταν τη συναναστροφή με τα θηρία, θεωρώντας μικρότερη τη βλάβη από αυτά, παρά από τους ανθρώπους.

Απέφευγαν τους ανθρώπους σαν επίβουλους, ενώ εμπιστεύονταν τα θηρία σαν φίλους· γιατί τα θηρία δεν διδάσκουν την κακία, αλλά σέβονται και τιμούν την αρετή. Έτσι λοιπόν τον Δανιήλ(Δαν. 6, 16-23), τον εξολόθρευσαν όπως νόμιζαν οι άνθρωποι, τον έσωσαν όμως τα λιοντάρια, όταν είχε άδικα καταδικαστεί από φθόνο· και την δικαιοσύνη που άδικα του στέρησαν οι άνθρωποι, τα λιοντάρια έκριναν ορθά και τη διαλάλησαν. Και έγινε η αρετή του Δανιήλ για τους ανθρώπους υπόθεση φιλονεικίας και φθόνου, ενώ για τα θηρία αφορμή σεβασμού και τιμής.

Όσοι λοιπόν έχουμε σπαρμένο μέσα μας τον έρωτα να γίνουμε καλύτεροι, ας προσπαθήσουμε να αποκτήσουμε τις αρετές των αγίων και αφού απομακρυνθούμε από τη δουλεία των απαιτήσεων του σώματος, ας επιδιώξουμε την ελευθερία. και τον άγριο όνο, που ο Δημιουργός τον άφησε ελεύθερο στην έρημο και δεν ακούει κατηγορία φορολόγου και περιπαίζει τον

πολύ όχλο της πόλεως(Ιώβ 39, 5-8), αν και μέχρι τώρα τον κάναμε να σηκώνει βάρη και τον ζεύξαμε σε πάθη και κακίες, τώρα ας τον λύσομε από τα δεσμά, έστω και αν αντιλέγουν εκείνοι που δεν είναι εκ φύσεως κύριοί του αλλά από συνήθεια απέκτησαν την εξουσία του.

Πάντως όταν αυτοί μας ακούσουν να λέμε, όχι με απλή φωνή, αλλά με πεποίθηση, ότι «ο Κύριος τον χρειάζεται»(Μαρκ. 11, 3), αμέσως θα μας τον στείλουν. Και αφού καταστολιστεί με τα αποστολικά ρούχα, θα γίνει όχημα του Λόγου. Ή, αφού απολυθεί στην παλιά βοσκή, θα τρέχει πίσω από κάθε χλωρωσιά, δηλαδή στα θαλερά λόγια της Γραφής, για να οδηγείται σε βίο ακατηγόρητο και να απολαμβάνει πολλή τροφή και ευχαρίστηση.

Συγχρόνως ας εξετάσομε, πώς τρέχει πίσω από κάθε χλωρό χορτάρι ο αφημένος στην έρημο από το Θεό άγριος όνος, που έχει ερημική δίαιτα και κατοικία την αλμυρή έκταση, αφού η αλμυρή έκταση και η έρημος δεν είναι κατάλληλη να βγάζει χορτάρι; Εκτός αν ερμηνεύσει κανείς ότι ο έρημος από πάθη είναι ικανός να αναζητά τη θεωρία μέσα στα θεία λόγια, αφού εξαφανιστεί η υγρασία των παθών.

Ας εγκαταλείψομε τα βιοτικά πράγματα και ας σηκώσομε ψηλά το κεφάλι προς τα αγαθά της ψυχής. Έως πότε θα παραμένομε στα κοινά παιχνιδάκια και δεν αναλαμβάνομε γενναίο φρόνημα; Έως πότε θα είμαστε πιο αδύναμοι κι από τα νήπια και δε θα προκόβομε στα μεγαλύτερα; Τα νήπια όταν μεγαλώσουν, εγκαταλείπουν τα παιχνίδια και αποβάλλουν εύκολα την προσκόλληση σ' αυτά. Καρύδια και κότσια και τόπια είναι τα υλικά των παιχνιδιών.

Τα νήπια έχουν αδυναμία σ' αυτά όσο έχουν την ατέλεια της φρονήσεως και τα νομίζουν πολύτιμα, όταν όμως κανείς γίνει άνδρας, τα απορρίπτει αυτά και με μεγάλη επιμέλεια

ασχολείται με τα πράγματα. Εμείς μείναμε πίσω στη νηπιακή ηλικία και θαυμάζομε εκείνα που αξίζουν μόνο για παιχνίδια και περιφρόνηση.

Αφήσαμε την φροντίδα για τα ανώτερα και για την απόκτηση ανδρικού λογισμού, ενώ ασχολούμαστε με γήινες ευχαριστήσεις και κάνομε να γελούν σε βάρος μας εκείνοι που κρίνουν φυσικά τα πράγματα. Γιατί όπως είναι άξιο ντροπής να βλέπει κανείς έναν άνδρα να κάθεται στη στάχτη και να παίζει σαν παιδί μέσα στη σκόνη, έτσι είναι άξιο πολύ μεγαλύτερης ντροπής, εκείνους που αγωνίζονται για τα αιώνια αγαθά να τους βλέπει κανείς να κυλιούνται μέσα στη στάχτη των επιγείων πραγμάτων, και με την ανάρμοστη συμπεριφορά τους αυτή να ντροπιάζουν την τελειότητα του μοναχικού σχήματος.

Αιτία αυτού, όπως φαίνεται, είναι το ότι δεν εννοήσαμε τίποτε μεγαλύτερο απ' όσα βλέπομε, ούτε με την σύγκριση της ευτέλειας των παρόντων γνωρίσαμε την υπεροχή των μελλόντων αγαθών, αλλά θαμπωνόμαστε από την λάμψη των δήθεν πολυτίμων πραγμάτων αυτού του κόσμου και δένομε σ' αυτά την επιθυμία μας. Γιατί πάντοτε όταν απουσιάζουν τα καλύτερα, τιμώνται τα χειρότερα και παίρνουν τη θέση τους. Ενώ αν είχαμε υψηλότερη ιδέα για τα μέλλοντα αγαθά, δεν θα στεκόμαστε με ανοικτό στόμα μπροστά στα παρόντα.

Ας αρχίσομε λοιπόν να φεύγομε από τα παρόντα. Ας περιφρονήσομε κτήματα και χρήματα και όλα όσα βυθίζουν το νου και τον καταποντίζουν. Ας ρίξομε έξω το φορτίο για να ξανασάνει λίγο το πλοίο. Ας ρίξομε —αφού μας έπιασε φουρτούνα— και πολλά από τα χρήσιμα σκεύη στη θάλασσα, για να μπορέσει να σωθεί ο νους μαζί με τους καλούς λογισμούς που πλέουν μαζί του.

Εκείνοι που ταξιδεύουν στη θάλασσα, όταν τους πιάσει φουρτούνα, περιφρονούν τα εμπορεύματα και ρίχνουν με τα

ίδια τα χέρια τους στη θάλασσα το φορτίο, κρίνοντας καλύτερο να σώσουν τη ζωή τους παρά τα εμπορεύματα· και για να μην κινδυνεύσει το πλοίο, πλημμυρισμένο από νερά, με το βάρος του φορτίου και βουλιάξει, το ξαλαφρώνουν και ρίχνουν τα πολύτιμα πράγματα στο βυθό.

Γιατί κι εμείς, για χάρη της ανώτερης ζωής, να μην περιφρονούμε εκείνα που τραβούν στο βυθό την ψυχή μας; Γιατί δεν έχει δύναμη ο φόβος του Θεού, όσο ο φόβος της θάλασσας; Εκείνοι, με το να επιθυμούν την πρόσκαιρη ζωή, δεν νομίζουν μεγάλη την ζημία των εμπορευμάτων. Εμείς που λέμε ότι θέλουμε να οικειοποιηθούμε την αιώνια ζωή, δεν καταφρονούμε ούτε το παραμικρό πράγμα; Αλλά προτιμούμε μάλλον να χαθούμε μαζί με το φορτίο, παρά να σωθούμε με το να στερηθούμε τα πράγματά μας;

Ας γυμνωθούμε, παρακαλώ, από όλα. Γιατί γυμνός στέκεται ο εχθρός. Μήπως εκείνοι που αγωνίζονται στο στάδιο, αγωνίζονται ντυμένοι; Οι αθλητικοί κανόνες τους επιβάλλουν να μπαίνουν γυμνοί στο στάδιο. Είτε ζέστη είναι, είτε κρύο δυνατό, γυμνοί μπαίνουν, αφήνοντας τα ρούχα τους έξω· αν κανείς δεν ξεγυμνωθεί, δεν μπαίνει στον αγώνα.

Και εμείς που υποσχεθήκαμε να πολεμούμε εναντίον εχθρών που είναι πολύ πιά επιδέξιοι από τους αισθητούς εχθρούς, όχι μόνο δεν ξεντυθήκαμε, αλλά και με χίλια-δυό φορτία πάνω στους ώμους μας επιχειρούμε να αγωνιστούμε, και έτσι δίνουμε στους εχθρούς πολλές ευκαιρίες.

Πώς θα πυγμαχήσει με τα πονηρά πνεύματα εκείνος που επιθυμεί κτήματα, όταν εύκολα γρονθοκοπιέται από παντού; Πώς θα παλαίψει εναντίον της φιλαργυρίας εκείνος που είναι χωμένος μέσα στα χρήματα; Και πώς θα εκστρατεύσει εναντίον των δαιμόνων που είναι γυμνοί από κάθε φροντίδα, εκείνος που είναι ντυμένος με ένα σωρό φροντίδες; Η Αγία Γραφή λέει:

«Ο γυμνός θα καταδιώξει εκείνη την ημέρα»(Αμώς 2, 16).

Ο γυμνός, όχι ο ντυμένος με πολύπτυχες φροντίδες των βιοτικών πραγμάτων. Ο γυμνός, όχι εκείνος που εμποδίζεται να τρέξει από πολλούς λογισμούς χρημάτων και κτημάτων.

Ο γυμνός είναι δύσκολο ή και αδύνατο να κυριευθεί από τους εχθρούς. Αν ο Ιωσήφ ήταν γυμνός, δεν θα εύρισκε από που να τον πιάσει η Αιγυπτία· γιατί λέει η Αγία Γραφή ότι τον έπιασε από τα ρούχα λέγοντας: «Κοιμήσου μαζί μου»(Γεν. 39, 7-12). Ρούχα είναι τα σωματικά πράγματα, από τα οποία μας πιάνει και μας κρατά η ηδονή.

Κι εκείνος που θέλει να τα κρατήσει, αναγκαστικά θα σέρνεται εδώ κι εκεί καθώς θα μαλώνει μ' εκείνους που του τα αφαιρούν. Ο Ιωσήφ λοιπόν, αυτός ο αγωνιστής της σωφροσύνης, όταν είδε τον εαυτό του να έλκεται από την ανάγκη του σώματος προς την ηδονή και ότι έπρεπε γυμνός να μείνει με την γυναίκα που τον προκαλούσε, εγκατέλειψε τα ρούχα του και έφυγε.

Και βγήκε έξω γυμνός σαν να περπατούσε στον παράδεισο, κατά μίμηση του πρωτοπλάστου, έχοντας την αρετή της σωφροσύνης. Ο πρωτόπλαστος έλαβε μεγάλο δώρο από το Θεό το να είναι γυμνός, μέχρις ότου εξαιτίας της παρακοής έλαβε ανάγκη των ενδυμάτων. Όσο αγωνιζόταν εναντίον των εχθρών που τον συμβούλευαν να παραβεί την εντολή του Θεού, ήταν γυμνός σαν αθλητής μέσα στην παλαίστρα.

Όταν όμως νικήθηκε στον αγώνα, εύλογα ντύθηκε, αφήνοντας τη γύμνωση μαζί με την αθλητική ιδιότητα. Γι' αυτό και ο Σολομών λέει προς τον προπονητή: «Βγάλε το ρούχο του, γιατί πέρασε μέσα»(Παροιμ. 27, 13). Γιατί όσο ήταν έξω από το στάδιο, χρησιμοποιούσε τα ρούχα όπως εκείνοι που δεν αγωνίζονταν, και έκρυβε την αγωνιστική ανδρεία με τα

ενδύματα των αισθητών.

Αφού όμως μπήκε στον αγώνα, βγάλε το ρούχο του, γιατί πρέπει να αγωνίζεται γυμνός. Ή μάλλον όχι μόνον γυμνός, αλλά και αλειμμένος με λάδι. Με το να είναι γυμνός, δεν μπορεί να τον πιάσει ο αντίπαλος· το λάδι πάλι χρειάζεται, αν ποτέ πιαστεί, να γλυστρά και να ξεφεύγει. Γι' αυτό κι εκείνοι που παλεύουν, προσπαθούν να ρίχνουν χώμα στους αντιπάλους, για να εξουδετερώσουν τη λειότητα του λαδιού και να μπορούν να τους πιάσουν. Ό,τι είναι εκεί το χώμα, στον δικό μας αγώνα είναι τα γήινα πράγματα. Και ό,τι είναι εκεί το λάδι, εδώ είναι η αμεριμνία.

Εκεί ο αλειμμένος με λάδι εύκολα ξεφεύγει τις λαβές, αν όμως του ρίξει ο αντίπαλος χώμα, δύσκολα ξεφεύγει από τα χέρια του. Έτσι κι εδώ εκείνος που δεν έχει καμιά μέριμνα, δύσκολα πιάνεται από τον διάβολο. Όταν όμως έχει φροντίδες, τραχύνει, με τις μέριμνες σαν χώμα, τη λειότητα της αμεριμνίας του νου και δύσκολα θα ξεφύγει από τα χέρια του.

Η αμεριμνία είναι ιδίωμα τέλειας ψυχής, ενώ το να κατατρίβεται σε φροντίδες είναι ιδίωμα ατελούς ψυχής. Για την τέλεια ψυχή έχει λεχθεί ότι είναι κρίνο ανάμεσα σ' αγκάθια(Άσμα 2, 2). Αυτό σημαίνει την ψυχή που ανάμεσα στους ανθρώπους με τις πολλές φροντίδες, ζει αμέριμνα. Γιατί το κρίνο και στο Ευαγγέλιο την αμέριμνη ψυχή δηλώνει. «Δεν κοπιάζουν, λέει, ούτε γνέθουν, κι όμως είναι ντυμένα πιο ένδοξα και από το Σολομώντα»(Ματθ. 6, 28-29). Για εκείνους που βρίσκονται σε μεγάλη φροντίδα, λέει: «Όλος ο βίος του ασεβούς είναι γεμάτος φροντίδα»(Ιώβ 15, 20).

Και πράγματι, είναι ασέβεια να παρατείνουμε σε όλη μας τη ζωή την φροντίδα των σωματικών και να μην έχουμε καμιά επιμέλεια για τα μέλλοντα και να δαπανούμε όλο τον καιρό μας στο σώμα, που δεν έχει και τόση ανάγκη από φροντίδα, ενώ στην

ψυχή που έχει τόσο μακρύ δρόμο μέχρι να φτάσει στην τελειότητα, ώστε να μην φτάνει όλη η ζωή, να μη δίνουμε ούτε τον παραμικρό καιρό.

Κι αν φανούμε πως της δίνουμε κάποιο χρόνο, πάντως το κάνουμε με νωθρότητα και αμέλεια, δελεαζόμενοι από την ομορφιά των ορατών. Και παθαίνουμε όπως εκείνοι που πιάνονται στα δίχτυα από ασχημότατες πόρνες, οι οποίες μη έχοντας γνήσια ομορφιά, δημιουργούν με φτιασίδα μία πλαστή ομορφιά για να παγιδεύουν όσους τις βλέπουν.

Γιατί όταν νικηθούμε μία φορά από τη ματαιότητα των επιγείων, δεν μπορούμε να δούμε την ντροπή της ύλης, αλλά ξεγελιόμαστε από την προσκόλλησή μας σ' αυτή. Και γι' αυτό δεν σταματούμε στα αναγκαία του σώματος, αλλά βάζουμε αρχηγό στη ζωή μας την αχορτασιά και επαναπαυόμαστε στην απόκτηση διαφόρων πραγμάτων.

Δεν βλέπομε ότι αυτό που καθορίζει την απόκτηση είναι η ανάγκη του σώματος, ενώ εκείνο που την υπερβαίνει είναι αταξία και όχι ανάγκη. Το φόρεμα που είναι στα μέτρα του σώματος, είναι και αναγκαίο και όμορφο· ενώ εκείνο που είναι πολύ μεγάλο και μπερδεύεται στα πόδια και σέρνεται στη γη, εκτός του ότι είναι αταίριαστο, γίνεται και εμπόδιο στην εργασία.

Έτσι και η απόκτηση πραγμάτων που υπερβαίνουν την ανάγκη του σώματος, είναι εμπόδιο αρετής και καταδικάζεται από εκείνους που μπορούν να ερευνούν τη φύση των πραγμάτων. Ούτε λοιπόν σ' εκείνους που έχουν εξαπατηθεί από τα αισθητά πρέπει να προσέχομε, ούτε να ακολουθούμε αστόχαστα εκείνους που με το να μη προσέχουν στα νοητά, έχουν προσκολληθεί στα γήινα· γιατί αυτό ισοδυναμεί με το να μεταχειριζόμαστε τυφλούς να κρίνουν για χρώματα, ή κουφούς για μουσική, ενώ αυτοί στερούνται τα απαραίτητα κριτήρια.

Δεν πρέπει να τους πιστεύομε ότι έχουν διαλέξει λογικά την απόλαυση των παρόντων, γιατί είναι τυφλοί και έχουν ανάπηρο το λογικό, που είναι το αναγκαιότατο κριτήριο, με το οποίο διακρίνονται τα σπουδαία από τα αδιάφορα. Τέτοιος υπήρξε ο Άχαρ, ο γιός του Χαρμή, που ομολόγησε στον Ιησού του Ναυή ότι στη σκηνή του είχε κρύψει τα κλεμμένα και κάτω απ' αυτά είχε καταχώσει τα ασημένια νομίσματα(Ι. Ναυή 7, 21).

Έτσι εκείνος που θεωρεί ανώτερα τα ποικίλα και λαμπρά της ύλης, και έκρυψε το λογικό κάτω από αυτά, εξαπατάται σαν άλογο ζώο, υποχωρώντας στη φαντασία του υλικού πράγματος που του άρεσε, γιατί κατέβασε το λογικό από τον αρχοντικό θρόνο και το κατάταξε στην τάξη των υπηκόων. Αν ήταν το λογικό στη θέση που του ταιριάζει, έχοντας την ευθύνη της κρίσεως των φαινομένων, θα έβγαζε δίκαιη και ορθή απόφαση και θα τιμωρούσε την ορμή που του ήρθε για την αγάπη των απατηλών πραγμάτων.

Είναι καλό λοιπόν να μένομε σταθερά στα όρια της ανάγκης και να φιλονεικούμε με τον εαυτό μας να μην τα ξεπερνούμε. Λίγο κανείς αν παρασυρθεί από την επιθυμία προς τα ευχάριστα του βίου, τίποτε δεν μπορεί να τον σταματήσει στον κατήφορο. Και τούτο γιατί δεν υπάρχει όριο σ' αυτά που είναι παραπάνω από την ανάγκη, αλλά η ανόητη επιμέλεια και

η ατέλειωτη ματαιοπονία αυξάνουν τον πόθο τους συνεχώς, σαν τη φωτιά που φουντώνει όσο της ρίχνουμε ξύλα.

Γιατί όσοι ξεπεράσουν μια φορά τα όρια της φυσικής ανάγκης και αρχίζουν να προχωρούν στην υλιστική ζωή, θέλουν στο ψωμί να προσθέσουν και το προσφάγι, και στο νερό το φτηνό κρασί και κατόπιν το πιο ακριβό. Για φορέματα πάλι, δεν ανέχονται να μεταχειρίζονται τα αναγκαία, αλλά πρώτα-πρώτα αγοράζουν τα λαμπρά μάλλινα, και διαλέγουν από το καλύτερο μαλλί· κατόπιν πηγαίνουν στα λινομάλλινα και στη συνέχεια περιεργάζονται τα μεταξωτά· κι αυτά στην αρχή απλά, έπειτα όμως στολισμένα με πολέμους και θηρία και κάθε είδους παραστάσεις.

Και κάνουν σκεύη ασημένια και χρυσοκέντητα για το τραπέζι τους, αλλά και στα ζώα και στα κρεβάτια τους τα βάζουν. Και τι άλλο χρειάζεται να αναφέρομε σχετικά με την ανάρμοστη επιθυμία τους για πλούσια ζωή, όταν την επεκτείνουν ως τις ατιμότερες ανάγκες και δεν καταδέχονται ούτε τα δοχεία που χρησιμεύουν για τα αποπατήματα να είναι από άλλο υλικό, παρά από ασήμι; Τέτοιο κακό είναι η ηδονή. Επεκτείνεται μέχρι τα τελευταία και τιμά τα άτιμα έργα με την πολυτέλεια της ύλης.

Αυτό όμως είναι παρά φύση· γιατί ο φυσικός τρόπος ζωής και στους ανθρώπους και στα ζώα, ο ίδιος έχει οριστεί από τον Δημιουργό. Είπε ο Θεός στον άνθρωπο: «Σας έδωσα όλα τα χόρτα του αγρού να είναι τροφή για σας και για τα ζώα»(Γέν. 1, 29-30).

Αφού λοιπόν έχουμε κοινή τη δίαιτα με τα άλογα ζώα, και εμείς με διάφορες επινοήσεις την γυρίσαμε στην ηδονή, πώς δε θα κριθούμε δικαίως πιο άλογοι από εκείνα; Τα θηρία μένουν στα όρια της φύσεως και δεν μετακίνησαν τίποτε από ό,τι όρισε ο Θεός, εμείς όμως που έχουμε τιμηθεί με το λογικό, ξεφύγαμε

τελείως από τη νομοθεσία που πήραμε τότε.

Τι μαγειρεμένα φαγητά τρώνε τα ζώα; Ποιος αρτοποιός ή μάγειρας δημιουργεί ηδονές στην άθλια κοιλιά; Δεν αγαπούν τη λιτότητα με το να τρώνε χορτάρι και αρκούνται σε ό,τι βρουν και πίνουν νερό από πηγές και αυτό σπάνια; Γι' αυτό έχουν μειωμένες τις σαρκικές ηδονές, γιατί δεν βάζουν φωτιά σ' αυτές με καμιά λιπαρή τροφή· ούτε γνωρίζουν τη διαφορά αρσενικού και θηλυκού. Μόνο μια φορά το χρόνο έχουν τη σαρκική ορμή, όταν ο νόμος της φύσεως το επιβάλλει για τη διατήρηση του γένους.

Όλο τον άλλο καιρό είναι ξένα μεταξύ τους τόσο πολύ, ώστε να λησμονούν εντελώς την όρεξη αυτή. Στους ανθρώπους αντιθέτως, από την πολυτέλεια των φαγητών φυτρώνει η αχόρταστη σαρκική επιθυμία και σπέρνει μανιώδεις ορέξεις και δεν επιτρέπει σε καμιά στιγμή να είναι ήρεμο το σαρκικό πάθος.

Επειδή λοιπόν η απόκτηση των υλικών προξενεί μεγάλη βλάβη, και σαν αιτία αρρώστιας φέρνει αφορμές όλων των παθών, ας σκοτώσουμε την αιτία, αν πράγματι φροντίζομε για την υγεία της ψυχής μας. Με την ακτημοσύνη ας θεραπεύσομε το πάθος της φιλοχρηματίας. Ας αποφύγομε τη συντροφιά των ανωφελών ανθρώπων, και ας προτιμούμε τη μόνωση.

Γιατί είναι βλαβερή και καταστρέφει την ειρηνική κατάσταση η συναναστροφή με επιπόλαιους ανθρώπους. Όπως εκείνοι που αναπνέουν μολυσμένο αέρα οπωσδήποτε αρρωσταίνουν, έτσι κι εκείνοι που συναναστρέφονται με αδιάφορους ανθρώπους, παίρνουν από την κακία τους.

Ποιά σχέση έχουν πλέον με τον κόσμο εκείνοι που απαρνήθηκαν τον κόσμο; Κανείς στρατιώτης δεν ανακατεύεται με βιωτικές υποθέσεις για να είναι αρεστός σ' εκείνον που τον

στρατολόγησε(Β΄ Τιμ. 2, 4). Γιατί η ασχολία εμποδίζει τα πολεμικά γυμνάσματα· και πώς θα σταθούμε αγύμναστοι εναντίον αντιπάλων που είναι πεπειραμένοι στον πόλεμο;

Ή μάλλον, αν πρέπει να πούμε την αλήθεια, τόσο οκνηρά και άτονα πολεμούμε, ώστε να μην αντέχομε να πολεμήσομε ούτε και όταν έχει πέσει ο εχθρός· και επιβουλεύεται ο πεσμένος εκείνους που στέκονται όρθιοι. Εκείνο που παθαίνουν στον πόλεμο από τη φιλοχρηματία τους εκείνοι που λεηλατούν τους νεκρούς και σκοτώνονται πολλές φορές μετά την νίκη από εκείνους που κοίτονται στο έδαφος, και χάνονται ύστερα από τα τρόπαια για χάρη αισχρού κέρδους, το ίδιο παθαίνομε και εμείς όταν πλησιάζομε τον εχθρό, ενώ αναπνέει ακόμη.

Εκείνοι καθώς ερευνούν τους νεκρούς από τον πόθο των χρημάτων, πολλές φορές πλησιάζουν κάποιον που ζει ακόμη και φονεύονται από αυτόν, ντροπιάζοντας αστόχαστα τη δόξα της νίκης. Έτσι κι εμείς, όταν με τη σωφροσύνη και την εγκράτεια νικήσομε τον βάρβαρο εχθρό, ή νομίσομε ότι τον νικήσαμε, τότε δελεαζόμαστε από τα ρούχα του, δηλαδή από εκείνα που τιμούν οι άνθρωποι, πλούτη, εξουσία, υγεία, δόξα· και τον πλησιάζομε επιθυμώντας να πάρομε κάτι απ' αυτόν και έτσι πεθαίνομε, οδηγώντας μόνοι μας τον εαυτό μας στη σφαγή.

Έτσι χάθηκαν οι πέντε παρθένες του Ευαγγελίου(Ματθ. 25, 1-13)· με την αγνότητα σκότωσαν τον εχθρό· εξαιτίας όμως της ασπλαχνίας που γεννά η φιλοχρηματία, έσπρωξαν μόνες τους τον εαυτό τους πάνω στο σπαθί εκείνου, ο οποίος ήταν πεσμένος και δεν μπορούσε να τις φονεύσει. Τίποτε λοιπόν να μη θελήσομε από τα πράγματα του εχθρού, για να μη χάσομε μαζί με τα πράγματα και την ψυχή μας.

Γιατί ο διάβολος και τώρα ακόμη καλεί σ' αυτά και προτρέπει όλους τους ανθρώπους, αν μάλιστα εύκολα πείθονται σ' αυτόν.

Αυτός καλούσε τον ίδιο τον Κύριο λέγοντας: «Όλα αυτά θα σου τα δώσω αν πέσεις και με προσκυνήσεις»(Ματθ. 4, 9)· και προσπαθούσε να εξαπατήσει μ' εκείνα που νομίζονται λαμπρά στη ζωή, Εκείνον που δεν έχει ανάγκη από αυτά. Πώς δε θα νομίσει ότι θα εξαπατήσει τους ευκολοκυρίετους ανθρώπους, οι οποίοι είναι επιρρεπείς στην απόλαυση των αισθητών πραγμάτων;

Ας γυμνάσομε το νου στην ευσέβεια, αν πράγματι έχει κατορθωθεί η σωματική άσκηση. Γιατί η σωματική εκγύμναση είναι λίγο ωφέλιμη και μοιάζει με παιδικά μαθήματα, ενώ η ευσέβεια είναι για όλα ωφέλιμη(Α΄ Τιμ. 4, 8), και προξενεί την υγεία και την ευρωστία της ψυχής σ' εκείνους που επιθυμούν τη νίκη κατά των αντιπάλων παθών.

Τα παιδιά που γυμνάζονται θέλοντας να γίνουν αθλητές, πρέπει να ασκούν το σώμα και να κινούν συνεχώς τα μέλη και να φροντίζουν ν' αποκτήσουν ανδρεία και αθλητική δύναμη και να προετοιμάζονται για ανώτερους αγώνες. Έτσι κι εκείνοι που αρχίζουν να θεοσεβούν, ας επιμελούνται να εμποδίζουν τις ενέργειες των παθών.

Είναι αρκετό να κυριαρχήσουν στα πάθη· επειδή, καθώς βρίσκονται στην αρχή, επηρεάζονται έντονα από τις ηδονές που συνοδεύουν τα πάθη και σέρνονται από τη συνήθεια στα κακά σχεδόν χωρίς να θέλουν. Εκείνοι όμως που έχουν συνηθίσει στην πρακτική αρετή και φροντίζουν πλέον το νου τους, πρέπει να έχουν κάθε επιμέλεια να φυλάγουν το λογισμό τους να μην κινηθεί άτακτα και πέσει σε ατέλεια.

Και γενικά, οι αρχάριοι φροντίζουν να ελέγχουν τις σωματικές κινήσεις, ενώ όσοι κατόρθωσαν την πρακτική αρετή φροντίζουν να δεσμεύουν τις παρορμήσεις του λογισμού ώστε να κινείται μόνο προς την κατεύθυνση της κατά Θεόν φιλοσοφίας, χωρίς καμιά κοσμική φαντασία να τον

διασκορπίζει από τα θεία νοήματα.

Όλη η επιθυμία του θεοσεβούς ανθρώπου πρέπει να είναι τεταμένη προς τον ποθούμενο Θεό, ώστε διόλου να μην βρίσκουν ευκαιρία οι ανθρώπινοι λογισμοί να ενεργούν τα πάθη τους. Αν κάθε πάθος, όταν κινηθεί μέσα στον άνθρωπο που κυριαρχείται από αυτό, κρατάει τον λογισμό δεμένο, γιατί και ο ζήλος της αρετής να μην κρατήσει ελεύθερο το νου από όλα τα άλλα; Ποιά αίσθηση από τα εξωτερικά παίρνει εκείνος που θυμώνει, όταν πολεμά στη σκέψη του με το είδωλο εκείνου που τον λύπησε; Και ποια αίσθηση εκείνος που επιθυμεί χρήματα, όταν συναρπασθεί από την φαντασία και μελετά τρόπους για να τα αποκτήσει;

Ο ακόλαστος πολλές φορές και ενώ κάθεται με άλλους, χάνει την αίσθηση του κόσμου, και έχοντας στο νου του την μορφή που ποθεί, ξεχνάει τους παρόντες και συναναστρέφεται με εκείνη· και κάθεται σαν στήλη χωρίς φωνή, χωρίς να καταλαβαίνει τίποτε από όσα γίνονται μπροστά στα μάτια του, αλλά είναι σκυμμένος ολόκληρος στο εσωτερικό του με τη φαντασία. Μιά τέτοια ψυχή ίσως ονομάζει ο Νόμος «αποκαθμένη»(Λευϊτ. 15, 33), που κάθεται μακριά από τις αισθήσεις και περιμαζεύει την ενέργειά της, χωρίς να αντιλαμβάνεται τίποτε απολύτως από τα εξωτερικά εξαιτίας της αισχρής φαντασίας που την κρατεί.

Αν λοιπόν αυτά κρατούν τόσο πολύ τον λογισμό εξαιτίας της εμπαθούς προσκολλησεως σ' αυτά, και κάνουν τις αισθήσεις να είναι αργές, πόσο μάλλον ο έρωτας της κατά Θεόν φιλοσοφίας θα κάνει τον νου να απαρνηθεί τα αίσθητα και τις αισθήσεις και θα τον αρπάξει ψηλά στη θεωρία των νοητών;

Εκείνος που κόβεται ή καίγεται, δεν μπορεί να σκεφτεί τίποτε εκτός από το πάθος που τον κατέχει, λόγω του πόνου· έτσι και εκείνος που σκέφτεται ο,τιδήποτε με εμπάθεια, δεν μπορεί να

σκεφτεί τίποτε άλλο, γιατί το πάθος που κατέχει τη διάνοια έχει αφομοιώσει όλο το λογισμό του προς αυτό.

Έτσι η οδύνη δεν επιτρέπει τον κόπο, ούτε η λύπη τη χαρά, ούτε η σκυθρωπότητα την ευθυμία. Ούτε πάλι ο εντατικός κόπος δέχεται την ηδονή. Ούτε η λύπη που κυρίευσε την ψυχή έχει ζευγμένη μαζί της τη χαρά. Ούτε η σκυθρωπότητα είναι ανακατεμένη με την ευθυμία. Αλλά τα αντίθετα πάθη αναιρούν το ένα το άλλο και δεν θα συνέλθουν ποτέ μαζί, ούτε θα κλίνουν σε φιλία, εξαιτίας της φυσικής αφίλιωτης έχθρας και αποξενώσεως.

Λοιπόν, την καθαρότητα της αρετής ας μην την θολώνουν οι σκέψεις των κοσμικών πραγμάτων, ούτε την ειλικρίνεια της θεωρίας να την ταραζουν σωματικές φροντίδες. Έτσι η εικόνα της αληθινής κατά Θεόν φιλοσοφίας θα λάμπει με την ομορφιά της και δε θα κατηγορείται από τους αυθάδεις, ούτε θα χλευάζεται εξαιτίας της απειρίας εκείνων που την αντιγράφουν, αλλά θα επαινείται και αν όχι από τους ανθρώπους, αλλά βέβαια από τις ουράνιες δυνάμεις, ή από τον ίδιο το Χριστό, τον Κύριό μας.

Από Αυτόν ζητούσαν και οι άγιοι τον έπαινο, όπως ο μέγας Δαβίδ που πάτησε την ανθρώπινη δόξα και ζητούσε από το Θεό τον έπαινο λέγοντας: «Από Σένα ο έπαινός μου»(Ψαλμ. 21, 26), και «Από τον Κύριο θα επαινεθεί η ψυχή μου»(Ψαλμ. 33, 3). Γιατί οι άνθρωποι πολλές φορές και από φθόνο κατηγορούν τα καλά, ο Θεός όμως και οι Άγγελοι που μας βλέπουν από ψηλά κρίνουν απροσωπόληπτα τα πράγματα και βραβεύουν όχι τα φαινόμενα αλλά την αλήθεια.

Αυτούς τους θεατές μας από ψηλά ας ευχαριστήσομε με την τερπνότητα των έργων μας. Για τους ανθρώπους, οι οποίοι ούτε μπορούν να ανταμείψουν τα καλά, ούτε να τιμωρήσουν τα κακά, δεν χρειάζεται πολύς λόγος, αν από φθόνο ή εμπάθεια

συσκοτίζουν τα έργα της αρετής με ονόματα της κακίας και διαβάλλουν με πλανεμένες ασεβείς κατηγορίες τον άγιο βίο, που είναι γνωστός στον Θεό και τους Αγγέλους.

Σ' εκείνους που έζησαν ενάρετα, θα αποδοθεί η αμοιβή των αιωνίων αγαθών κατά τον καιρό της ανταποδόσεως όχι από τη γνώμη των ανθρώπων, αλλά απ' αυτή την αλήθεια των έργων. Αυτά τα αιώνια αγαθά είθε να τα επιτύχομε όλοι, με τη χάρη και τη φιλανθρωπία του Κυρίου μας Ιησού Χριστού. Σ' Αυτόν και στο Θεό Πατέρα και το Άγιο Πνεύμα η δόξα, τώρα και πάντοτε και στους αιώνες των αιώνων. Αμήν.

(πηγή: Φιλοκαλία των Ιερών Νηπτικών, μεταφρ. Αντώνιος Γαλίτης, εκδ. Το περιβόλι της Παναγίας, 1986, α' τόμος, σελ. 235-281).

Πηγή: stonagona.blogspot.gr